

PROGRAM

Ökad trygghet mot brott

Rättspolitiskt program antaget av
Folkpartiet liberalernas landsmöte
18-21 augusti 2005

Folkpartiet

Kraftsamlar mot ungdomsbrottslighet

Brottsförebyggande insatser

Folkpartiet liberalerna vill se en utveckling av tidiga insatser för att förebygga att barn faller in i kriminalitet, bland annat:

1. Utbildningsinsatser för personal vid mödravårdscentraler för tidig upptäckt av utsatta föräldrar.

Utbildning, riktlinjer och metoder samt ett utvecklat samarbete med socialtjänst och vuxenpsykiatri för att kunna erbjuda hjälpinsatser till blivande föräldrar.

2. Riktade föräldrastödjande insatser till familjer i en utsatt situation – hembesöksprogram.

Möjlighet till hembesök av utbildad personal, med början redan under graviditeten och kontinuerligt under de första åren. Stöd i den vardagliga uppfostran av barnet samt socialt och emotionellt stöd till föräldrarna själva. Insatser mot missbruksproblem.

3. Utbildning och träning för föräldrar till förskolebarn med allvarliga beteendestörningar, stöd till barnen.

Möjlighet till kontinuerliga insatser från utbildad personal för hjälp med att förstå och hantera problemen bättre. Stödpersoner och extra resurser till barnen när de vistas i förskolan. Skärpt kommunalt arbete med förskolornas uppföljning och utvärdering av insatser för barn i riskzonen.

4. Kombinerade insatser till barnen och föräldrarna i samverkan med förskolan, skolan samt barn- och ungdomspsykiatri.

Möjlighet till kontinuerliga åtgärder i barnets vardagliga miljö. Satsningar på barn- och ungdomspsykiatri. Åtgärds- och vårdprogram för aggressiva eller självdestruktiva barn och ungdomar samt för dem som behöver särskilt stöd i skolan p.g.a. neuropsykiatriska problem som DAMP, ADHD eller andra riskfaktorer för kriminell utveckling.

5. Tydliga åtgärder mot mobbning och skolk i skolan.

Samtliga landets skolor ska ha en handlingsplan mot mobbning. Polisanmälan och inkopplande av socialtjänsten ska göras i större utsträckning. Orsaken till upprepad frånvaro ska utredas och följas upp. Vid problem eller missförhållanden i hemmiljön ska snabba insatser ske. I fall av mobbning ska, som en sista åtgärd, en mobbare kunna flyttas.

6. Personal måste uppfylla den lagstadgade skyldigheten att anmäla missförhållanden till socialtjänsten.

Både förskolan och skolan samt personal i övriga verksamheter som arbetar med barn, måste skärpa sina rutiner vid misstanke om att barn faller illa. Anmälan till socialtjänsten ska göras i större utsträckning. Socialtjänsten ska bli bättre på att återrapportera till anmälaren när en utredning avslutas, med eller utan beslut om insatser.

7. Stödfunktioner för unga brottsoffer ska finnas i varje kommun.

Unga brottsoffer löper större risk att själva börja begå nya brott. Därför måste det finnas ett tydligt stöd till dessa ungdomar, t.ex. genom stödcentrum för unga brottsoffer där polis och socialtjänst arbetar tillsammans.

8. Staten och kommunerna måste satsa på en väl fungerande socialtjänst.

Socialnämnden i varje kommun ansvarar för många av insatserna när barn far illa. Socialstyrelsen och länsstyrelsen har ett övergripande ansvar för att detta fungerar. På många håll finns det dock betydande brister i socialtjänstens arbete med utsatta barn och deras familjer. Detta måste förändras.

Insatser när unga begår brott

Skärpta påföljder

Folkpartiet vill förändra påföljderna för ungdomsbrottslingar:

9. Ungdomstjänst – fristående påföljd och endast i kombination med program.

Ungdomstjänst ska endast användas i kombination med programverksamhet som återknyter till effekterna av brottslighet, gärna i samarbete med ideella organisationer som erbjuder program, t. ex. Unga KRIS och med sjukvården för att visa våldets effekter. Reparering av skadan, bl. a. klottersanering, ska kunna ingå som arbete i programmet. Domstolen ska kunna utdöma ungdomstjänst som en fristående påföljd.

10. Kortare frihetsberövande påföljder – helgavskiljning.

Pröva ett system där domstolen kan döma den unge till ett kortare frihetsstraff, t.ex. att avskiljas från sin normala hemmiljö under några dagar eller helger för att delta i påverkans- och attitydprogram inom institutioners ungdomsvård.

11. Vård inom socialtjänsten – fler åtgärder utan samtycke.

Samtalskontakt kan vara otillräckligt, liksom de andra åtgärderna som finns. Det kanske inte heller är lämpligt med ett fullständigt omhändertagande. I de fall kommunen inte kan erbjuda ungdomstjänst väljer domstolen idag ofta att döma ut dagsböter i stället. Socialtjänsten måste få fler möjligheter att vidta olika åtgärder med tvång i vissa fall, t. ex. deltagande i programverksamhet, föreskrifter om drogkontroll och vård för missbruk. Vidare bör LVU:s regler om omhändertagande och andra tvångsåtgärder förändras så att det i samband med brott begångna av unga ges möjlighet till utökat samarbete med polis. Detta för att bland annat ansvarsfrågor ska kunna klarläggas.

12. Avskaffa böter som påföljd för unga.

Ungdomar kan få en ekonomisk börda eftersläpande under lång tid i livet. Risken finns också att det i stället blir föräldrarna som betalar. Böter kan sända signaler till den unge om att man kan ”köpa sig fri” från ett brott. Bötesstraff för unga lagöverträdare (utom de rena bötesförseelserna) bör därför avskaffas.

13. Avskaffa solidariskt skadeståndsansvar när det gäller unga lagöverträdare.

En skadeståndsskyldig person som vill göra rätt för sig kan idag drabbas av att hans eller hennes medbrottslingar inte betalar sin del av skadeståndet. Det är inte rimligt att en ung person på detta sätt kan få en ännu tyngre ekonomisk börda.

14. Medlingsverksamheten tillgänglig i hela landet.

Medlingsverksamheten, där i första hand unga lagöverträdare möter brottsoffren, är en av flera viktiga åtgärder för att klarlägga skuldfrågan och visa på konsekvenserna av brottet. Lika hänsyn måste alltid tas till både brottsoffret och gärningsmannen. Verksamheten bör därför fortsätta vara frivillig för båda parter. Samtliga kommuner i landet måste dock kunna erbjuda medling.

15. Staten behöver ta ett större ansvar för innehållet i samtliga påföljder för unga.

Idag är det kommunerna och socialtjänsten som till största del ansvarar för insatserna mot unga lagöverträdare. Det finns omfattande brister i kommunernas arbete, både när det gäller socialtjänstens verkställande av påföljder och gällande det ekonomiska ansvaret för vårdplatserna vid ungdomshemmen.

Snabba ingripanden vid brott

Folkpartiet vill att polisens, socialtjänstens och domstolarnas hantering av ungdomsbrottslingar förstärks:

16. Snabba insatser från polis och socialtjänst.

Fler modeller runt om i landet där polis och socialtjänst samverkar genom bl. a. bekymringssamtal och bekymringsbrev.

17. Inför en tidsgaranti för åtgärder från socialtjänsten.

Inom två arbetsdagar efter det att en polisanmälan om barns brottslighet har lämnats in, bör socialtjänsten ha tagit den första kontakten med vårdnadshavaren. Vårdnadshavare ska vara skyldiga att medverka i socialtjänstens utredningar.

18. Säkerställ fler rånkommisioner och ungdomsbrottsutredare inom polisen.

De rånkommisioner som finns måste få resurser att kunna fortsätta sitt arbete och fler behövs.

19. Fotografi och fingeravtryck ska kunna användas även mot misstänkta som inte fyllt 15 år vid utredningar om brott där fängelse ingår i straffskalan.

Att använda fotokonfrontation är ett viktigt hjälpmedel, inte minst när ungdomsgång begår brott. Den som är under 15 år kan verka ha ett brottsfritt förflutet. Fingeravtryck vid misstanke om allvarliga brott, är därför värdefullt för tidigt ingripande.

20. Ge polisen möjlighet att lagra bilder digitalt på misstänkta och gripna ungdomsbrottslingar.

Polisen behöver använda sig av modern teknik i kampen mot brottslighet. En lagstadgad möjlighet att lagra bilder digitalt på misstänkta och gripna ungdomsbrottslingar behövs. Dagens situation, där bilderna är lagliga så länge de finns i pappersform i en pärm, är inte rimlig. Folkpartiet vill därför att polisdatautredningens arbete påskyndas.

21. Viss information inom socialtjänsten om personer under 18 år ska vara tillgänglig för polisen.

Vid påtaglig risk för att en ung person kommer att begå brott - och information hos socialtjänsten kan antas bidra till att förhindra detta eller behövs för ett direkt ingripande från polisen - ska socialtjänsten lämna vissa uppgifter om den unge till polisen, utan hinder av sekretess.

22. Stoppa mobbningen i skolan.

Mobbning är ett av de värsta uttrycken för bristande respekt för andra människor. Det är viktigt att alla i skolan tydligt visar att mobbning aldrig kommer att accepteras. Alla skolor ska ha en fungerande handlingsplan mot mobbning. Som sista åtgärd ska en mobbare kunna flyttas.

23. Rektorer och annan skolpersonal måste kunna få information om elever som begår brott.

Sekretesslagstiftning får inte förhindra att t. ex. polis, SiS och kriminalvården kan ge skolledningarna viktig information om elever som begår brott. Utan vetskap om brotten och den unges problematik, som våldsbenägenhet eller drogberoende, blir det svårt att möta problemen på rätt sätt i skolmiljön.

24. Fler åklagare och domare som är utbildade och specialiserade på ungdomsbrott.

Säkerställ att de allmänna domstolarnas ungdomsrotlar har särskilt utbildade domare. Så långt det är möjligt (med hänsyn till domstolens storlek) ska ungdomsmål endast handläggas vid sådana rotlar. Fler specialiserade ungdomsbrottsdomare och åklagare behövs i hela landet.

25. Korta handläggningstiderna - kravet på skyndsamt i lagen om unga lagöverträdare ska utvidgas.

Idag finns en regel om att förundersökningar mot unga under 18 år ska bedrivas särskild skyndsamt (inom en angiven tidsfrist) vid brott med mer än sex månaders fängelse i straffskalan. Skyndsamtets krav ska utvidgas till att gälla alla brott med fängelse i straffskalan. Även vid övriga ungdomsbrott måste polisen skärpa sina handläggningstider.

26. Inför en tidsfrist för när domstolarna ska sätt ut mål också när det gäller mål med unga målsägande.

Dagens tidsfrister gäller bara med hänsyn till unga gärningsmän. Detta måste ändras så att ett skyndsamtets krav ska gälla även för mål med unga brottsoffer.

27. Kvaliteten på socialtjänstens yttranden till domstolarna om vårdplaner behöver förbättras.

Socialtjänsten ska tydligt beskriva för domstolen den vård som planeras för den unge åtalade. En stor del av socialtjänstens yttranden har dock brister när det gäller att konkret beskriva den planerade vården. Detta måste förbättras.

28. Alla brott ska utredas.

Det finns få saker som kan förstöra en ung människas liv så som kriminalitet. Dessutom skadar den unge inte sällan också andra människor på vägen. Ingen människa föds kriminell, därför är det viktigt med tidiga satsningar för barn och ungdomar som ligger i riskzonen att hamna i kriminalitet. Ungdomar som utsätts för brott riskerar själva att senare begå brott, denna onda cirkel måste brytas. Vi måste säkerställa att alla brott, oavsett gärningsmannens ålder, verkligen utreds så att insatser för både gärningsmannen och brottsoffret kan bli tydligare. Därför ska 31 § lagen om unga lagöverträdare (LUL) ändras, så att polisen som huvudregel ska utreda samtliga brott. Detta innebär att polisen exempelvis har rätt att medtaga och kvarhålla en misstänkt för förhör. Då ansvarsfrågan klarlagts ska sociala myndigheter fastställa lämplig tvångsåtgärd, till exempel behandlings- och eller påverkansprogram, helgavskiljning eller ungdomstjänst.

Om ansvarsförhållandena är oklara vid grova brott, kan prövningen av ansvarsfrågan ske i domstol även för personer under 15 år. Den prövningen kan ske på initiativ av socialtjänsten som är den myndighet som då beslutar om åtgärder. Om enskild fallit offer för brott bör ansvarsfrågan och rätten till skadestånd fastställas av domstol. Fängelseförbudet för personer under 18 år kvarstår.

Förbättrad tvångsvård av barn och ungdomar

Folkpartiet liberalerna vill att tvångsvården av unga förbättras:

29. Varje barn måste garanteras en individuell behandlingsplan med uppföljning av vården.

Innehållet under vårdtiden måste kvalitetssäkras. Ökade insatser för att kunna hjälpa de barn och ungdomar som har psykiatriska vårdbehov.

30. Unga flickors vårdbehov har åsidosatts under lång tid.

En snabb förstärkning av satsningarna på omhändertagna och dömda flickor krävs. Flickor har oftast en annan problembild än pojkar, exempelvis har flera varit i prostitution, har ätstörningar och i större del varit utsatta för sexuella övergrepp. Särskilda satsningar på deras behov behövs.

31. Kvaliteten på institutionernas undervisning måste höjas.

Barn och ungdomar som av olika anledningar placerats på institution har lika stor rätt till en god utbildning som andra. Det är för denna grupp särskilt viktigt med

utbildning för att klara livet efter tvångsvården.

32. Förberedelserna inför tiden efter tvångsvården måste förbättras.

Socialtjänsten måste ta ett större ansvar för att unga som är omhändertagna enligt LVU får stöd och hjälp när de är på väg tillbaka till sin hemmiljö. För ungdomar som är dömda till sluten ungdomsvård, ska SiS ansvara hela vägen.

33. SiS ska ansvara för eftervården av unga lagöverträdare i samverkan med kriminalvårdens frivård.

Det kan gälla olika program eller kontroller av missbruk i samarbete med frivården, att SiS får ansvaret att finna familjehem samt för den fortsatta kontakten och hjälpen till hemmen och samverkan med öppenvården (barn- och ungdomspsykiatri).

34. Uppföljning av den unge efter behandlingstiden ska alltid ske.

För att följa upp om vården har bidragit till en positiv förändring för den unge, är det avgörande att uppföljning alltid sker. Detsamma gäller uppföljning och samlad kartläggning av återfall i brott.

35. Tillsynen över behandlingsverksamheten måste utövas oftare och ansvaret för tillsynen ska inte ligga hos SiS själva.

Tillsynen över behandlingsverksamheten vid SiS institutioner måste skärpas och ske betydligt oftare än idag. Tillsynen ska vara oberoende och resultaten ska alltid sammanställas.

Bekämpa brottsligheten i alkoholen- och narkotikans spår

Samlad attack mot narkotikan

Polisen och socialtjänsten ska kunna ingripa tidigt

Folkpartiet föreslår förbättrade möjligheter för polis och socialtjänst att ingripa tidigt:

36. Inför lokala team i varje kommun där polis och socialtjänst arbetar tillsammans så att socialtjänsten kan ta över ett ärende direkt efter polisförhöret.

Korta tiden mellan polisens ingripande och vårdinsatser. Polisen ska samverka med socialtjänsten och beroendevården för direkta vårdinsatser vid polisingripande.

37. Samarbete mellan åklagare och socialtjänst - åtalsunderlåtelse ska förutsätta deltagande i vårdprogram.

Vid ringa narkotikabrott ska unga erbjudas missbruksvård. Om de väljer att ingå i ett sådant program ska de kunna få åtalsunderlåtelse.

38. Utvidga möjligheterna för polisen att få information från socialtjänsten om överlåtelse av narkotika till ungdomar.

En misstanke om överlåtelse av narkotika till den som inte fyllt 18 år, ska kunna lämnas till polis eller åklagare. Ändringar av vissa sekretessbestämmelser inom socialtjänsten är därför nödvändiga..

39. Kartlägg, identifiera och gör fler riktade insatser i de miljöer där narkotika förekommer.

Polisens arbete mot narkotika i s.k. ”Ravekommissioner”, ”Krogkommissioner” och ”Gatulångningsgrupper” måste säkerställas och vidareutvecklas.

40. Polisen bör systematiskt använda sig av möjligheten att avkräva urinprov vid misstänkt narkotikabruk.

Urinprov gör att man enkelt och säkert kan bevisa om brott har begåtts, att ta sådana prov bör prioriteras.

41. Polisen ska kunna använda sig av kräkmedel i vissa fall vid skäligen misstanke om narkotikabrott som inte är ringa.

Åtgärden ska få användas vid skäligen misstanke om försäljning av narkotika när någon har svält t. ex. en kapsel. Kräkmedel får endast användas efter beslut av åklagare och ska bara genomföras av läkare.

42. Internethandeln med narkotika är ett allvarligt problem - polisen måste ha tillgång till modern teknik för att klara IT-brottsligheten.

Brottsligheten via Internet är omfattande och polisen måste kunna öka sina insatser, både genom tillgång till modern teknik och mer specialutbildad personal.

43. Samtliga landets skolor ska ha en väl utvecklad alkohol- och narkotikapolicy.

Policyn ska innehålla konkreta åtgärds- och uppföljningsprogram. Skolan ska ha utarbetade kanaler till polis- och socialtjänsten i kommunen.

44. Skolornas policy mot alkohol- och narkotikamissbruk ska kunna innefatta drogtestar.

Föräldrarna till den som inte vill delta i sådana tester ska kontaktas.

- 45. Säkerställ en rikstäckande missbruksvård genom att överföra ansvaret för finansieringen av institutionsplatser till staten.**
I gengäld måste kommunerna ha en plan för hela vårdkedjan, från akut avgiftning till integrering i samhället.
- Kriminalvården – en narkotikafri zon**
Folkpartiet vill se konkreta åtgärder för en narkotikafri kriminalvård:
- 46. Narkotikafria fängelser ska vara en reell och bestående målsättning inom hela kriminalvården.**
Kriminalvården ska ha ett väl definierat mål mot missbruk på anstalterna, en konkret åtgärdsplan med mätbara etappmål och en kontinuerlig resultatuppföljning. Operativa mål måste finnas.
- 47. Fler behandlings- och motivationsplatser behövs på anstalterna.**
Kriminalvården måste utöka kapaciteten för behandling av missbrukare. En drogfri intagen ska inte tvingas vara på samma avdelning som narkotikamissbrukare.
- 48. Inrätta fler narkotikateam vid häktena som direkt kan erbjuda bl. a. rådgivning och kortare påverkansprogram.**
I häktet tas ofta personer in som är akut drogpåverkade. Men de är inte dömda för brott och kan därför endast erbjudas att delta i program. Det är viktigt att flera direkta motivationsinsatser görs.
- 49. Skärpt inpasseringskontroll i förebyggande syfte.**
Allmän inpasseringskontroll ska vara huvudregeln vid samtliga slutna anstalter och vid häktena. Tillståndsgivningen för inpasseringskontroll ska inte vara begränsat utan bestämmas tillsvidare med återkommande utvärderingar av säkerhetssituationen.
- 50. Totalförbud mot mobiltelefoner inom fängelseområdena.**
Drygt 600 mobiltelefoner hittades på landets anstalter 2003. Detta är helt oacceptabelt. Intagna ska inte kunna förbereda insmuggling av narkotika eller andra förbjudna föremål till anstalterna, planera andra brott eller via telefon kunna hota brottsoffer och vittnen. Totalförbud mot mobiltelefoner ska gälla både intagna och anställda.
- 51. Fler narkotikahundar som kan söka efter narkotika hos människor vid anstalterna.**
Narkotikahundar fyller en viktig funktion – även i avhållande syfte – i arbetet med att upptäcka narkotikan vid anstalterna. Satsningar på att få fler narkotikahundar behövs.
- 52. En intagen som visat sig ha använt narkotika bör endast få träffa besökare med restriktioner t. ex. bakom glasruta.**
Många gånger har den intagne fått tillgång till narkotikan med hjälp av besökare. För att förhindra att detta fortsätter kan det i vissa fall vara bra att låta besöken ske bakom glasruta.
- 53. Att vägra drogtesta sig ska ge samma disciplin-påföljd som ett positivt testresultat.**
Regelbundna urinprover för att kontrollera drogfrihet behövs i många fall. Att vägra ta sådana prover måste få tydliga och kännbara konsekvenser.
- 54. Konstaterat, uppsåtligt bruk av narkotika på anstalt ska alltid polisanmälas.**
Att knarka inne på en anstalt måste medföra samma konsekvenser som att knarka ute i samhället. Anstalterna ska alltid polisanmäla narkotikabrott.
- Angrip den organiserade brottsligheten**
Folkpartiet vill stärka de brottsbekämpande myndigheterna:
- 55. Samordna den högsta styrningen av de brottsbekämpande myndigheterna.**
Regeringens mål i regleringsbrev till myndigheterna måste vara synkroniserade och tydliga.
- 56. Justitiedepartementet ska ha ett tydligt huvudansvar för bekämpandet av narkotikan.**
Att bekämpa knarket är i första hand en fråga om att upprätthålla förbudet, sekundärt är det en fråga om missbruksvård. Ansvaret för narkotikafrågan ska därför inte ligga under socialdepartementet, utan justitiedepartementet bör ha det övergripande ansvaret.
- 57. Inrätta ett nationellt underrättelsecenter.**
Samla och utveckla de berörda myndigheternas gemensamma underrättelsearbete på nationell nivå vid ett ställe. Korta informationsvägarna.

- 58. Inrätta en nationell polisavdelning med bred kompetens för bekämpande av organiserad brottslighet.**
Avdelningen ska ha regionala enheter runt om i landet.
- 59. Kvaliteten på institutionernas undervisning måste höjas.**
Barn och ungdomar som av olika anledningar placerats på institution har lika stor rätt till en god utbildning som andra. Det är för denna grupp särskilt viktigt med utbildning för att klara livet efter tvångsvården.
- 60. "Go for the money", inför utökade möjligheter till förverkande.**
Förverkande ska kunna användas gentemot dem som dömts för grova brott och inte kan påvisa någon förklaring till sina omfattande ekonomiska tillgångar.
- 61. Polisen och tullen ska kunna registrera spaningsfordon på fiktiva ägare.**
Polisen och tullen måste få tillgång till effektivare brottsbekämpande verktyg, ett viktigt hjälpmedel är att kunna använda spaningsfordon som inte kan spåras direkt till polisen.
- 62. Stärk tullkriminalens arbete med att kartlägga kriminella nätverk.**
Arbetet mot den organiserade brottsligheten måste förstärkas, bl. a. med fler anställda.
- 63. Satsa på genomgripande utbildning för personal, inom alla beslutsnivåer, som arbetar mot narkotikabrottslighet.**
Idag saknas relevant utbildning gällande narkotikabrottslighet på många håll inom de brottsbekämpande myndigheterna.
- 64. Inrätta ett vittnesstöds- och personskyddsprogram både på nationell och internationell nivå.**
Hoten mot vittnen, brottsoffer, andra utsatta personer och berörd personal ökar. Ett genomgripande, nationellt personskyddsprogram, som även omfattar ett internationellt samarbete, måste införas.
- 65. Kraftigt utökade resurser till EU:s polisbyrå Europol.**
Fler analytiker och personer med specialistkompetens till de olika avdelningarna. Europol måste kunna skärpa kampen mot både organiserad brottslighet och terrorism.
- Åtgärder mot brottslighet i alkoholens spår**
Folkpartiet vill stärka polisen- och socialtjänstens åtgärder mot alkoholmissbruk:
- 66. Konkreta åtgärdsplaner mot ungdomsfylleri i varje kommun.**
Mätbara mål ska sättas upp och utvärderas. Bred samverkan mellan skola, idrottsrörelsen, föräldraföreningar, socialtjänst, polis m.fl.
- 67. Utvidga möjligheterna för polisen att få information från socialtjänsten om langning till ungdomar.**
En misstanke om langning till den som inte fyllt 18 år, ska kunna lämnas till polis eller åklagare. Ändringar av vissa sekretessbestämmelser inom socialtjänsten är därför nödvändigt.
- 68. Strängare straff för langning och överlåtelse av alkohol till unga.**
Det är viktigt att – med hjälp av många olika åtgärder - förhindra att fler ungdomar får tillgång till alkohol. Ett intensifierat förebyggande arbete och informationskampanjer behövs men också allvarigare påföljder för den som langar och överlåter alkohol till unga.
- 69. Kraftig ambitionshöjning för polisutredningar om langning till unga.**
De många fallen av alkoholförgiftning av personer under 20 år, har inte någon motsvarighet i domar mot personer för langning.
- 70. Intensifierad jakt på illegal alkoholförsäljning genom satsningar på tull och polis.**
Det behövs fler tulltjänstemän som kan arbeta med brottsbekämpning. Fler poliser som arbetar operativt och inte bakom skrivbordet.
- 71. Polisen och de andra brottsbekämpande myndigheterna ska kunna använda sig av bevisprovokation för att kunna komma åt bl.a. den organiserade spritsmugglingen och försäljningen av alkohol till barn och ungdomar.**
Polisens och de andra brottsbekämpande myndigheternas möjligheter att hindra organiserad alkohol-, narkotika och tobakssmuggling samt försäljning av sådana varor måste stärkas.

Nyktra förslag mot rattfylleri

Folkpartiets förslag till tuffare tag mot rattfylleri:

72. Upprensning av påföljderna för rattfylleribrott.

Vid grova fall av rattfylleri eller vid upprepade rattfylleribrott ska i större utsträckning dömas till fängelse. Domstolarna bör oftare använda sig av hela straffskalan. Samhällstjänst bör undvikas.

73. Obligatoriska behandlingsprogram för den som dömts för rattfylleri eller grovt rattfylleri.

Dessa brott ska alltid leda till straff kombinerat med vårdåtgärder.

74. Den som kör drog- eller rattfull och orsakar någons död bör kunna dömas för dråp.

Påföljderna för ett sådant allvarligt brott bör skärpas, idag kan endast grovt rattfylleri och vållande till annans död komma ifråga.

75. Höj straffet för grov olovlig körning.

Många som begår brottet olovlig körning har också alkoholproblem. Vid brottet grov olovlig körning bör straffskalan skärpas och stadga böter eller fängelse i högst ett år. På så sätt kan det grova brottet bli häktningsgrundande och markera allvaret i att t ex vid upprepade tillfällen köra ett fordon trots återkallat körkort.

76. Inför förbud mot s. k. eftersupning.

En rattfyllerist som orsakar en trafikolycka ska inte kunna skylla på att han eller hon har druckit alkoholen efter olyckan om han eller hon inte kan bevisa att så skett.

77. Läkare ska anmäla diagnostiserat alkoholmissbruk oftare till länsstyrelsen.

Idag anmäls bara en av 1 000 patienter, trots att läkarna har anmälningsskyldighet enligt körkortslagen.

78. Tullen ska kunna utföra nykterhetskontroller i samband med tullkontroller.

Tulltjänstemän, som vid tullkontroll påträffar en förare som är misstänkt berusad, ska i stort sett ha samma befogenheter som polisen. Fulla förare måste stoppas direkt vid gränsen, innan de ger sig ut på våra vägar.

79. Inför "alkobommar" kopplade till alkoholmätare vid färjeområden.

Vid färjeområdets utfarter skulle en bom kunna sättas upp som kopplas till alkoholmätare. För att kunna lämna området om bommen är nerfälld måste föraren

göra ett utandningsprov.

80. Alkolås i linjetrafiken, yrkessjötrafiken, flyget, bussar, skolskjutsar m.fl. fordon.

Alkolås ska införas i snabbare takt och kommunerna bör visa vägen vid upphandling av nya fordon.

81. Utöka verksamheten med villkorligt återkallade körkort.

Även den som inte har begått rattfylleribrott, men som fått sitt körkort återkallat p.g.a. alkoholberoende eller opålitlighet i nykterhetskänseende, ska kunna ingå.

82. Ökade insatser från polisen.

Det behövs fler trafikpoliser så att nykterhetskontrollerna ökar. Fler än 50 människoliv skulle kunna räddas om varje år om trafikövervakningen var lika bra över hela landet.

83. Skärpta krav på alkohol- och drogpolicy samt handlingsplaner hos kommuner, taxibolag, åkerier m.fl.

Inom alla branscher med yrkeschaufförer och inom alla kommuners berörda verksamheter måste arbetet mot rattfylleri skärpas.

Ökad trygghet mot brott - en synlig poliskår

Nystart för polisen - bättre ledarskap och mer utbildning

Folkpartiet vill att polisen får en nystart:

84. Regeringen ska ta fram en sammanhållen strategi för polisen och den framtida utvecklingen av poliskåren.

Såväl effektiviteten som den demokratiska insynen ska balanseras och förankras bättre.

85. Budgethålen måste täppas till.

Sluta med den strukturella underfinansieringen av polisen. Fler nya poliser gör ingen nytta om polismyndigheterna inte har råd att anställa dem.

86. En central samordning av polisen och alla de brottsbekämpande myndigheternas operativa arbete behövs.

Bristen på en sammanhållen politisk ledning av de brottsbekämpande myndigheterna är den största bristen i arbetet för ett tryggare Sverige. Det behövs ett väl genomtänkt, strukturerat och samordnat arbete – landets ledning ska ta sitt fulla ansvar för en stärkt kamp mot brottsligheten.

- 87. Ett starkt rättsväsende för färre brott kräver rättssäkerhet och effektivitet i hela rättskedjan.**
Det förutsätter att polis, åklagar- och domstolsväsendet, kriminalvården och andra brottsbekämpande myndigheter har resurser och möjlighet till en långsiktigt hållbar verksamhetsplanering. Kampen mot brottsligheten, hur viktig den än är, får dock inte ta sådana uttryck att den står i strid med grundläggande rättssäkerhetsprinciper. Rättssystemet måste vara rättvist, konsekvent och förutsägbart samt utgöra ett gott skydd för den enskilde även mot övergrepp från samhället.
- 88. Utbildning och fortbildning i ledarskap inom alla nivåer.**
Den svenska polisen lider av strukturella problem med bristande samordning och ledning av verksamheten. Ledarskapet inom polisen måste ges ett ökat fokus på alla nivåer.
- 89. Central återkommande vidareutbildning av samtliga poliser.**
Polisen har inte haft någon sådan sedan 1986. Mycket har förändrats i omvärlden sedan dess. Kompetensutveckling är nödvändigt.
- 90. Fler specialister som ska utreda särskilda typer av brott.**
Särskilda utbildnings- och vidareutbildningsinsatser till specialisering.
- 91. Polisens arbete måste renodlas.**
De färdiga förslag som redan finns om att polisen t.ex. ska slippa passhantering och genomföra färre transporter av personer åt andra myndigheter, måste bli verklighet.
- 92. Ta vara på de poliser som är sjukskrivna genom att satsa på särskild utbildning.**
Många sjukskrivna poliser kan inte komma tillbaka till sina gamla arbetsuppgifter. Genom en anpassad vidareutbildning skulle flera av dem kunna bli ett tillskott för annat arbete inom polisen.
- 93. Värna en lokalt förankrad polis nära medborgarna.**
Dagens utveckling ”från närpolis till fjärrpolis” måste stoppas. Polisens resurser måste anpassas till den lokala verkligheten med ökad synbarhet och närvaro i bostadsområden och centrala delar av våra städer och samhällen.
- 94. En fjärde polishögskola behövs.**
För att kunna få fler poliser behöver vi ytterligare en polishögskola.
- 95. Regeringen ska redovisa kriterierna för utnämmandet av de högsta polischeferna.**
Insynen i tillsättningsärenden ska stärkas. Dessutom ska regionala polisstyrelser garanteras inflytande över tillsättandet av regionala och lokala polischefer.
- Säkerhet och trygghet - i hela landet**
- 96. Blåljusmyndigheterna ska ha tillgång till ett modernt radiokommunikationssystem över hela landet.**
Hela Sverige ska vara ett levande land, människors möjligheter att bo och arbeta ska inte begränsas av att polisen m.fl. myndigheter inte kan garantera hjälp och snabba insatser på vissa ställen. Polisen, Kustbevakningen, Tullverket, kommunala räddningstjänster, ambulansvården och Försvarsmakten behöver ett modernt och säkert radiokommunikationssystem.
- 97. Låt polisen arbeta mer med flexibel stationering - inför mobila polisteam.**
Det behövs fler poliser i hela landet men polisen måste också kunna använda sig av modern teknik och flexibla lösningar. För att minska utryckningstiden och öka effektiviteten också i glesbygden, behöver polisen få möjlighet att arbeta i mobila polisenheter.
- 98. Ändra reglerna för registrering i DNA-personregister.**
Alla brott som kan leda till fängelse ska kunna utredas med hjälp av DNA-teknik och registrering i DNA-personregister. Detta skulle innebära att kvaliteten på brottsutredningarna höjs och fler brott klaras upp. Det ökar också rättssäkerheten om den som är oskyldigt misstänkt för ett brott kan frias snabbare med hjälp av DNA-tekniken.

Ökad trygghet mot brott

Arbetsgrupp:

Johan Pehrson, ordförande
Sven-Erik Alhem
Britta Bjelle
Camilla Dahlin-Andersson
Torkild Strandberg
Andreas Åström
Monica Björklund, sekreterare

Rapporten låg till grund för programbehandlingen vid folkpartiets landsmöte.
Texterna i denna del innehåller enbart programgruppens slutsatser, och är inte behandlade av landsmötet

Tydligt förebyggande av brott

Brottsligheten är en social orättvisa hur man än vänder på det, hårdast drabbas människor som redan är socialt utsatta. Vid varje brott minskar rättstryggheten och tilltron till demokratins förmåga att säkra personlig och ekonomisk trygghet rubbas. I brottslighetens spår följer alltid lidande för brottsoffret och i förlängningen också för gärningsmannen. Misär och utanförskap är drivhus för brottsligheten, därför måste krafttag mot brottslighet alltid förenas med en insikt om och målmedvetenhet att bekämpa dess sociala orsaker - ingen människa föds ju kriminell. Ett starkt brottsförebyggande arbete är grunden för ökad trygghet.

Våra gemensamma normer kring vad som är rätt och fel, tillsammans med ett väl fungerande rättsväsende, utgör själva pulsådern i en rättsstat. Men i samma takt som grundläggande värderingar i samhället om eget ansvar och att göra rätt för sig har urvattnats, har det svenska rättsväsendet under tio års socialdemokratiskt styre stadigt tömms på kraft. Människors tilltro till att faktiskt få hjälp om man utsätts för ett brott är i gungning. Den senaste tioårsperioden har våldsbrottsligheten ökat med 20 procent samtidigt som endast 15 procent av all brottslighet klaras upp. Polisen klarar upp ytterst få fall av den så kallade vardagsbrottsligheten med bland annat bostadsinbrott och stölder. Den viktiga upprättelse för brottsoffret som det innebär att brottet verkligen utreds och gärningsmannen åtalas, blir aldrig verklighet för många brottsoffer. Erfarenheter visar också att främst unga som drabbas av brott löper större risk att sedan själva börja begå brott.

Nyrekryteringen till kriminaliteten måste stoppas. Men socialdemokratiska regeringars agerande mot ungdomsbrottsligheten har, likt sagofiguren Alfons Åberg, präglats av ursäkten ”jag ska bara.....” och utredning efter utredning har tillsatts. Av ungdomsbrottslingarna återfaller 70 procent i brott efter den vanligaste påföljden vård inom socialtjänsten. En misslyckad alkoholpolitik och otillräckliga åtgärder mot narkotikainflödet har medfört ökad alkoholkonsumtion och tillgång till narkotika. Priset på narkotika är idag rekordlågt. Detta innebär att ännu fler människor fastnar i missbruk med fler brott som följd. Stärkandet av tryggheten mot brott går åt helt fel håll.

I början av 2003 antog Folkpartiet liberalerna ett omfattande rättspolitiskt program med åtgärder för att återupprätta den svenska rättsstaten. I det här programmet utvecklar vi tre områden med tydligt brottsförebyggande perspektiv. Den bästa brottsbekämpningen är att se till att ett brott över huvud taget inte begås. För det första handlar det om tidiga, tydliga och tuffa insatser för att förhindra att unga människor går ner sig i kriminalitet. Vill vi minska rekryteringen till framtidens grova kriminalitet, måste vi vara tydliga tidigt. För det andra gäller det att gå till samlad attack mot alkohol- och narkotikamissbruk. Få enskilda faktorer driver kriminalitet så tydligt som missbruk av alkohol och narkotika. För det tredje måste Sverige återinföra polisen som en synlig och effektiv upprätthållare av lag och ordning i hela landet - en närvarande och synlig polis är en

viktig brottsförebyggande åtgärd. Utvecklingen mot att allt mer av den offentliga tryggheten privatiseras eller helt upphör måste stoppas.

Kraftsamlar mot ungdomsbrottslighet

Endast ett samhälle som har den sociala blicken och förståelsen för hur dåliga uppväxtvillkor, utanförskap och utsatthet skapar otrygghet och kan leda till kriminalitet, har möjligheten att lyckas minska brottsligheten. Genom att forma en skola som ger kunskap, stöd och chanser åt alla, en medveten politik för arbete och egenmakt, en aktiv socialpolitik och betoning av det egna ansvaret kan grunden läggas för ett samhälle där fler individer får en bra start i livet.

Barn borde få växa upp utan att utsättas för brott eller själva hamna i kriminalitet. Vi har därför alla, som vuxna individer och gemensamt samhälle, ett ansvar för att unga och särskilt utsatta människor, får stöd och hjälp på ett tidigt stadium i livet. Barn och ungdomar som lever i utsatta hemförhållanden löper ofta större risk att falla in i brottslighet. Förebyggande åtgärder är nyckeln till ökad trygghet, både för barnen själva och för samhället i stort.

År 2003 lagfördes cirka 23 000 ungdomar i åldrarna 15-20 år, vilket motsvarar drygt 20 procent av alla lagförda personer. Samhället måste kunna svara med tydliga, snabba och konsekventa åtgärder mot ungdomsbrottslighet. Ledstjärnan ska vara att klargöra att den unge måste ta ansvar för sina handlingar och för konsekvenserna av brottet. Åtgärderna ska också främja den unges självkänsla och respekt för andra människors lika värde. För att hjälpa unga kriminella tillbaka till den lagliga vägen behövs en del nya grepp och åtgärder för rättsväsendet och de sociala myndigheterna.

Brottsförebyggande insatser

Att satsa på barn och ungdomar är att satsa på framtiden. Detta måste genomsyra samhällets prioriteringar i stort och särskilt när det gäller att minska brottsligheten. Det finns ingen enskild förklaringsmodell till brottslighetens orsaker eller någon enskild metod som kan förhindra brott. Vi vet att problemet skär genom många olika områden i samhället och måste åtgärdas med en bred välfärdspolitik. Men det finns en hel del kunskap om att tidiga individ- och familjeförhållanden kan öka risken för att hamna i kriminalitet. Här finns det också konkreta förebyggande åtgärder som kan vidtas.

En förutsättning för att kunna sätta in tidiga åtgärder är att känna till de riskfaktorer som finns och att missförhållanden faktiskt upptäcks. Barn som redan tidigt har allvarliga uppförandestörningar eller svårigheter i den kognitiva eller emotionella utvecklingen löper ökad risk för senare kriminalitet (BRÅ-rapport 2001:15, Kriminell utveckling - tidiga riskfaktorer och förebyggande insatser). Föräldrarnas möjligheter att ge barnet en god omsorg och uppfostran är centrala i denna utvecklingsprocess. Därför måste stödinsatser ofta omfatta hela familjen.

Personal från olika berörda områden kan samverka i föräldrastödjande verksamhet gällande barn och ungdomar generellt och särskilt för barn i riskzonen. En viktig del handlar om att engagera och stärka föräldrarna i deras roll. Det finns flera exempel på att sådana former av lokal samverkan har varit lyckade (BRÅ-rapport 2003:6, Föräldrastöd i teori och praktik). Idrottsrörelsen, frivilliga organisationer som t. ex. "Nattvandrarerna", "Friends" (mot mobbning) och många fler fyller också en viktig funktion genom att vara närvarande i ungdomsmiljöer.

Mödravården, barnavården, barnomsorgen, barn- och ungdomspsykiatri, skolan och socialtjänsten är alla viktiga aktörer. Här finns dock allvarliga brister i arbetet med barn som är i riskzonen för att hamna i kriminalitet. Måldokument, styrinstrument och riktlinjer saknas liksom väl utvecklade och tillämpade arbetsmetoder (BRÅ-rapport 2001:15). På statlig nivå måste det brottsförebyggande arbetet skärpas men också på regional nivå är det hög tid att landsting och kommuner tar ett större ansvar.

Folkpartiet liberalerna vill se en utveckling av tidiga insatser för att förebygga att barn faller in i kriminalitet, bland annat:

- **Utbildningsinsatser för personal vid mödravårdscentraler för tidig upptäckt av utsatta föräldrar.** Utbildning, riktlinjer och metoder samt ett utvecklat samarbete med socialtjänst och vuxenpsykiatri för att kunna erbjuda hjälpinsatser till blivande föräldrar.
- **Riktade föräldrastödjande insatser till familjer i en utsatt situation – hembesöksprogram.** Möjlighet till hembesök av utbildad personal, med början redan under graviditeten och kontinuerligt under de första åren. Stöd i den vardagliga uppfostran av barnet samt socialt och emotionellt stöd till föräldrarna själva. Insatser mot missbruksproblem.
- **Utbildning och träning för föräldrar till förskolebarn med allvarliga beteendestörningar, stöd till barnen.** Möjlighet till kontinuerliga insatser från utbildad personal för hjälp med att förstå och hantera problemen bättre. Stödpersoner och extra resurser till barnen när de vistas i förskolan. Skärpt kommunalt arbete med förskolornas uppföljning och utvärdering av insatser för barn i riskzonen.
- **Kombinerade insatser till barnen och föräldrarna i samverkan med förskolan, skolan samt barn- och ungdomspsykiatri.** Möjlighet till kontinuerliga åtgärder i barnets vardagliga miljö. Satsningar på barn- och ungdomspsykiatri. Åtgärds- och vårdprogram för aggressiva eller självdestruktiva barn och ungdomar samt för dem som behöver särskilt stöd i skolan p.g.a. neuropsykiatriska problem som DAMP, ADHD eller andra riskfaktorer för kriminell utveckling.
- **Tydliga åtgärder mot mobbning och skolk i skolan.** Samtliga landets skolor ska ha en handlingsplan mot mobbning. Polisanklaganden och inkommande av socialtjänsten

ska göras i större utsträckning. Orsaken till upprepad frånvaro ska utredas och följas upp. Vid problem eller missförhållanden i hemmiljön ska snabba insatser ske.

- **Personal måste uppfylla den lagstadgade skyldigheten att anmäla missförhållanden till socialtjänsten.** Både förskolan och skolan samt personal i övriga verksamheter som arbetar med barn, måste skärpa sina rutiner vid misstanke om att barn fall illa. Anmälan till socialtjänsten ska göras i större utsträckning.
- **Stödfunktioner för unga brottsoffer ska finnas i varje kommun.** Unga brottsoffer löper större risk att själva börja begå nya brott. Därför måste det finnas ett tydligt stöd till dessa ungdomar, t. ex. genom stödcentrum för unga brottsoffer där polis och socialtjänst arbetar tillsammans.
- **Staten och kommunerna måste satsa på en väl fungerande socialtjänst.** Socialnämnden i varje kommun ansvarar för många av insatserna när barn far illa. Socialstyrelsen och länsstyrelsen har ett övergripande ansvar för att detta fungerar. På många håll finns det dock betydande brister i socialtjänstens arbete med utsatta barn och deras familjer. Detta måste förändras.

Insatser när unga begår brott

All brottslighet kan naturligtvis inte förhindras, trots satsningar på tidiga insatser för barn och unga. När ett brott väl begås måste hela rättskedjan fungera. Med vetskapen om att en mindre grupp högaktiva brottslingar i Sverige svarar för hälften av den samlade brottsligheten, borde vi kunna styra viktiga åtgärder i rätt riktning. För att nyrekryteringen till kriminaliteten ska strypas behöver rättsväsendet och socialtjänsten kunna använda sig av alla rimliga åtgärder mot ungdomsbrottsligheten. Folkpartiet ser ett behov av skärpta påföljder, förbättring av polisens och socialtjänstens arbete samt fler möjligheter att ingripa tidigt. Unga lagöverträdare måste få hjälp så att deras första brott blir det sista.

Skärpta påföljder

Regelsystemet när det gäller unga lagöverträdare präglas av att det i första hand är socialtjänsten som ska kunna erbjuda insatser och stöd. När unga människor, 15 till 20 år, har begått brott finns det särskilda bestämmelser för vad domstolen ska beakta vid beslut om straffvärdet. Det finns också speciella regler gällande vissa påföljder, t. ex. kan unga lagöverträdare dömas till den särskilda påföljden överlämnande till vård inom socialtjänsten och ungdomstjänst.

Endast hälften av landets kommuner kan erbjuda ungdomstjänst (BRÅ-rapport 2002:19). Vilken påföljd den unge får kan alltså i praktiken bero på i vilken kommun han eller hon bor. Samhället garanterar inte likhet inför lagen i dessa fall. Dessutom kan innehållet i ungdomstjänsterna många gånger ifrågasättas. Folkpartiet har, via Riksdagens utredningstjänst, undersökt vilken typ av ungdomstjänst som kommunerna kan erbjuda. 2003 visade det sig att majoriteten av kommunerna inte kunde

erbjuda någon programverksamhet utan endast oavlönat arbete. Ungdomstjänst är idag en tandlös påföljd.

Vård inom socialtjänsten kan t. ex. innebära samtalskontakt med socialsekreterare, att en kontaktperson utses, att den unge ska genomgå ett program gällande brottets konsekvenser samt att han eller hon placeras på familjehem eller institution. Många av ungdomarna har ägnat sig åt dold brottslighet en längre tid innan de blir dömda första gången och har ofta djupa problem i sin hemmiljö. Inte sällan tillhör de brottsliga gäng i någon av våra större städer. Det behövs tidiga, kraftfulla och snabba åtgärder för dessa unga människor. Den vanligaste påföljden för ungdomar i åldersgruppen 15-17 år är böter följt av just överlämnande till vård inom socialtjänsten - trots att 70 procent av de unga som döms till vård återfaller i brottslighet efter tre år. Uppenbarligen är vård inom socialtjänsten idag långt ifrån tillräckligt för att rycka bort unga brottslingar från kriminalitet.

Folkpartiet vill förändra påföljderna för ungdomsbrottslingar:

- **Ungdomstjänst – fristående påföljd och endast i kombination med program.** Ungdomstjänst ska endast användas i kombination med programverksamhet som återknyter till effekterna av brottslighet, gärna i samarbete med ideella organisationer som erbjuder program, t. ex. Unga KRIS och med sjukvården för att visa våldets effekter. Reparering av skadan, bl. a. klottersanering, ska kunna ingå som arbete i programmet. Domstolen ska kunna utdöma ungdomstjänst som en fristående påföljd.
- **Kortare frihetsberövande påföljder – helgavskiljning.** Pröva ett system där domstolen kan döma den unge till ett kortare frihetsstraff, t. ex. att avskiljas från sin normala hemmiljö under några dagar eller helger för att delta i påverkans- och attitydprogram inom institutioners ungdomsvård.
- **Vård inom socialtjänsten – fler åtgärder utan samtycke.** Samtalskontakt kan vara otillräckligt, liksom de andra åtgärderna som finns. Det kanske inte heller är lämpligt med ett fullständigt omhändertagande. I de fall kommunen inte kan erbjuda ungdomstjänst väljer domstolen idag ofta att döma ut dagsböter i stället. Socialtjänsten måste få fler möjligheter att vidta olika åtgärder med tvång i vissa fall, t. ex. deltagande i programverksamhet, föreskrifter om drogkontroll och vård för missbruk.
- **Avskaffa böter som påföljd för unga.** Ungdomar kan få en ekonomisk börda eftersläpande under lång tid i livet. Risken finns också att det i stället blir föräldrarna som betalar. Böter kan sända signaler till den unge om att man kan "köpa sig fri" från ett brott. Bötesstraff för unga lagöverträdare (utom de rena bötesförseelserna) bör därför avskaffas.
- **Avskaffa solidariskt skadeståndsansvar när det gäller unga lagöverträdare.** En skadeståndsskyldig person som vill göra rätt för sig kan idag drabbas av att hans eller hennes medbrottslingar inte betalar sin del av skadeståndet. Det är

inte rimligt att en ung person på detta sätt kan få en ännu tyngre ekonomisk börda.

- **Medlingsverksamheten tillgänglig i hela landet.** Medlingsverksamheten, där i första hand unga lagöverträdare möter brottsoffren, är en av flera viktiga åtgärder för att klarlägga skuldfrågan och visa på konsekvenserna av brottet. Lika hänsyn måste alltid tas till både brottsoffret och gärningsmannen. Verksamheten bör därför fortsätta vara frivillig för båda parter. Samtliga kommuner i landet måste dock kunna erbjuda medling.
- **Staten behöver ta ett större ansvar för innehållet i samtliga påföljder för unga.** Idag är det kommunerna och socialtjänsten som till största del ansvarar för insatserna mot unga lagöverträdare. Det finns omfattande brister i kommunernas arbete, både när det gäller socialtjänstens verkställande av påföljder och gällande det ekonomiska ansvaret för vårdplatserna vid ungdomshemmen.

Snabba ingripanden vid brott

Polis och socialtjänst arbetar på flera håll i landet med tidiga ingripande mot unga som begår brott. Detta arbete måste utökas. Liksom Ungdomsbrottsutredningen (SOU 2004:122) konstaterar, behöver samverkan och informationsutbytet mellan polis och socialtjänst fortfarande förbättras. Om polisen påträffar en 15-åring som begått brott eller är i riskzonen, kan den unge ha ett till synes helt normalt förflutet trots tidigare brottslighet, missbruk av alkohol, narkotika eller umgänge i kriminella kretsar. Socialtjänstens information om unga i riskzonen kan i många fall vara värdefull för polisen så att de kan ingripa tidigt. Detta fungerar idag dåligt och det behövs bl. a. ändringar i sekretesslagen (SOU 2003:99 Ny sekretesslag).

En modell för snabba åtgärder är s.k. bekymringssamtal och bekymringsbrev. Så fort polisen, eller de sociala myndigheterna (även i samarbete med bl. a. skolan), identifierar en ung människa i en olämplig miljö, kontaktas föräldrarna genom samtal eller brev med information om omständigheterna. Kontakten kan alltså ske innan ett brott har hunnit begås. Det kan även ske i snabb anslutning till ett brott, t. ex. genom att polisen, första gången de får in en anmälan om en ung person, skickar anmälan till socialtjänsten som genom särskilda ungdomsteam genomför en samtalsserie med den unge och föräldrarna. Konsekvenserna av brottet diskuteras och den unges livssituation i skolan och på fritiden kartläggs. Detta ställer stora krav på samarbete mellan främst polis och socialtjänst. Det kan vara viktigt att några av socialtjänstens ungdomshandläggare har en arbetsplats hos polisen.

Det är vanligt att rån begås av unga brottslingar – vid hälften av alla de butiksrån som begicks i Stockholms län 2003 var rånarna mellan 15 och 20 år. Därför är det viktigt att polisens arbete i särskilda rånkommissioner säkras. Sedan rånkommissioner startat på vissa håll har de uppklarade brotten ökat markant. Det är också viktigt att polisens arbete med att kartlägga och punktera kriminella ungdomsgäng kan bedrivas effektivt, bl. a. genom fotbanker under lagreglerade former. Polisdatautredningens

arbete måste påskyndas så att reglerna för digitalt lagrade bilder hos polisen klarläggs. Att kunna ta fingeravtryck på personer under 15 år som är misstänkta för allvarliga brott, skulle förhindra att den unge kan ha ett till synes fläckfritt förflutet när han eller hon uppnår straffmyndighetsåldern.

Folkpartiet vill att polisens, socialtjänstens och domstolarnas hantering av ungdomsbrottslingar förstärks:

- Snabba insatser från polis och socialtjänst. Fler modeller runt om i landet där polis och socialtjänst samverkar genom bl. a. bekymringssamtal och bekymringsbrev.
- Säkerställ fler rånkommisioner och ungdomsbrottsutredare inom polisen. De rånkommisioner som finns måste få resurser att kunna fortsätta sitt arbete och fler behövs.
- Fotografi och fingeravtryck ska kunna användas även mot misstänkta som inte fyllt 15 år vid utredningar om brott där fängelse ingår i straffskalan. Att använda fotokonfrontation är ett viktigt hjälpmedel, inte minst när ungdomsgång begår brott. Den som är under 15 år kan verka ha ett brottsfritt förflutet. Fingeravtryck vid misstanke om allvarliga brott, är därför värdefullt för tidigt ingripande.
- Ge polisen möjlighet att lagra bilder digitalt på misstänkta och gripna ungdomsbrottslingar. Polisen behöver använda sig av modern teknik i kampen mot brottslighet. En lagstadgad möjlighet att lagra bilder digitalt på misstänkta och gripna ungdomsbrottslingar behövs. Dagens situation, där bilderna är lagliga så länge de finns i pappersform i en pärm, är inte rimlig.
- Viss information inom socialtjänsten om personer under 18 år ska vara tillgänglig för polisen. Vid påtaglig risk för att en ung person kommer att begå brott - och information hos socialtjänsten kan antas bidra till att förhindra detta eller behövs för ett direkt ingripande från polisen - ska socialtjänsten lämna vissa uppgifter om den unge till polisen, utan hinder av sekretess.
- Rektorer och annan skolpersonal måste kunna få information om elever som begår brott. Sekretesslagstiftning får inte förhindra att t. ex. polis, SiS och kriminalvården kan ge skolledning viktig information om elever som begår brott. Utan vetskap om brotten och den unges problematik, som våldsbenägenhet eller drogberoende, blir det svårt att möta problemen på rätt sätt i skolmiljön.
- Fler åklagare och domare som är utbildade och specialiserade på ungdomsbrott Säkerställ att de allmänna domstolarnas ungdomsrotlar har särskilt utbildade domare. Så långt det är möjligt (med hänsyn till domstolens storlek) ska ungdomsmål endast handläggas vid sådana rotlar. Fler specialiserade ungdomsbrottsdomare och åklagare behövs i hela landet.
- Korta handläggningstiderna - kravet på skyndsamhet i lagen om unga lagöverträdare ska utvidgas. Idag finns en regel

om att förundersökningar mot unga under 18 år ska bedrivas särskild skyndsamt (inom en angiven tidsfrist) vid brott med mer än sex månaders fängelse i straffskalan. Skyndsamhetskravet ska utvidgas till att gälla alla brott med fängelse i straffskalan. Även vid övriga ungdomsbrott måste polisen skärpa sina handläggningstider.

- Inför en tidsfrist för när domstolarna ska sätta ut mål också när det gäller mål med unga målsägande. Dagens tidsfrister gäller bara med hänsyn till unga gärningsmän. Detta måste ändras så att ett skyndsamhetskrav ska gälla även för mål med unga brottsoffer.
- Kvaliteten på socialtjänstens yttranden till domstolarna om vårdplaner behöver förbättras. Socialtjänsten ska tydligt beskriva för domstolen den vård som planeras för den unge åtalade. En stor del av socialtjänstens yttranden har dock brister när det gäller att konkret beskriva den planerade vården. Detta måste förbättras.

Sänk straffmyndighetsåldern

I Sverige är straffmyndighetsåldern 15 år. Det innebär att en person under 15 år inte kan straffas för brott. Vi har också sedan 1999 ett förbud mot att döma personer mellan 15 och 17 år till fängelse. I stället kan dessa, vid allvarliga brott där fängelse finns i straffskalan, dömas till sluten ungdomsvård vid särskilda ungdomshem. Statens institutionsstyrelse (SiS) ansvarar för verkställigheten av straffet. 2003 dömdes 113 ungdomar (varav en flicka) mellan 15 och 20 år till sluten ungdomsvård.

Brottsligheten sjunker allt längre ned i åldrarna, redan 1998 lades över 10 000 förundersökningar ned p.g.a. att den misstänkte inte varit straffmyndig. År 2003 fanns det över 15 000 misstänkta gärningsmän under 15 år (BRÅ, statistik över brottsdeltagande). Studier bekräftar också att de personer som blivit riktigt tungt kriminella har varit kända av socialtjänsten redan långt före 15 års ålder (SOU 2004:122). En del underåriga är mycket väl medvetna om att de inte kan straffas för brott, vilket också utnyttjas av både dem själva och äldre kriminella som förmår barnen att begå brott.

Vi måste självklart ha en straffmyndighetsåldersgräns i Sverige. Trots att brottsdebuten för vissa barn kan ske ett antal år innan 15 årsdagen, kan vi inte "följa med ner" genom att kraftigt sänka straffmyndighetsåldern. Men samhället förändras och barn mognar tidigare idag. Barns brottslighet blir allt mer avancerad. Som ett led i att kunna ingripa tidigt och förhindra att unga människor fastnar i kriminalitet, menar vi att straffmyndighetsåldern kan behöva sänkas till 14 år. Avsikten är inte att fler ungdomar ska dömas till sluten ungdomsvård, utan att fler ska få hjälp med ett helt batteri av insatser där också rättsväsendet finns med i större utsträckning.

Folkpartiet menar att straffmyndighetsåldern behöver sänkas:

- Sänk straffmyndighetsåldern till 14 år. Det finns få saker som kan förstöra en ung människas liv så som kriminalitet. Dessutom skadar den unge inte sällan också andra människor

på vägen. Ingen föds kriminell, därför är det viktigt med tidiga satsningar på barn och ungdomar som ligger i riskzonen för att hamna i kriminalitet. Redan i unga skolår måste stöd och normgivning skärpas. Föräldrar måste tidigt kunna få stöd. Vi vet dock att trots evigt önskan om bättre insatser från sociala myndigheter m.fl., så kan samhället idag inte ingripa tillräckligt tidigt.

Dagens verklighet till följd av årtionden av missriktad välvilja är dyster. Brottsligheten sjunker i åldrarna och unga människors kriminalitet blir allt mer avancerad. Samtidigt förblir tusentals brott outhärrade eftersom den brottsmisstänkte varit under 15 år.

2003 fanns det över 15 000 misstänkta gärningsmän som inte var straffmyndiga. I alla dessa fall klarläggs aldrig skuldfrågan och det blir sällan några tydliga konsekvenser för den unge lagöverträdaren. Brottsloften får heller ingen upprättelse eller möjlighet till skadestånd. Genom att obligatoriskt utreda brott tidigare så kan samhället sätta in ett helt batteri med tidiga och tydliga tvångsåtgärder. Det handlar om socialt inriktade insatser för att förhindra att unga människor fastnar i kriminalitet där de förstör både sina egna och andras liv. Detta kräver bl. a. att åldersgränsen för det som kallas straffmyndighetsålder sänks.

Förbättrad tvångsvård av barn och ungdomar

Folkpartiet vill ta ett helhetsgrepp och kraftsamla mot ungdomsbrottslighet. Våra förslag på brottsförebyggande insatser, förändrade påföljder och snabba ingripanden hänger tätt samman med krav på förbättrad vård för ungdomar som är dömda för brott eller tvångsomhändertagna.

Vid SiS institutioner vårdas dels de ungdomar som dömts till sluten ungdomsvård, men också de som har omhändertagits enligt lagen om vård av unga (LVU). Barn under 12 år omhändertas oftast p.g.a. förhållanden i hemmet som medför att deras hälsa eller utveckling skadas. För barn över 12 år är det vanligast med omhändertagande p.g.a. att de utsätter sig själv för missbruk, brottslighet eller något annat socialt nedbrytande beteende. Varje år sker drygt tusen tvångsplaceringar.

Majoriteten av de unga som tagits in för sluten ungdomsvård har begått grova våldsbrott som mord, mordförsök, rån, misshandel, mordbrand och sexualbrott. Det är främst pojkar från storstäderna (varav 40 procent från Stockholm) som begår sådana allvarliga brott att de döms till sluten ungdomsvård. Drygt 60 procent av pojkarna hade utländsk bakgrund, med båda föräldrarna födda utomlands (BRÅ-rapport 2002 Unga lagöverträdare). Många dömda har dessutom begått brotten under pågående vård inom socialtjänsten eller skyddstillsyn.

Den övervägande delen unga som av olika skäl omhändertas till institutionsvård är fortfarande pojkar. Men andelen flickor ökar, samtidigt som platserna för flickor är för få. Detta innebär att flickorna ofta får vänta längre på vård. Flickor har oftast en annan problembild än pojkar, exempelvis har flera varit i prostitution, har ätstörningar och i större del varit utsatta för sexuella övergrepp. Mellan åren 1998 och 2003 ökade antalet

15-åriga flickor som misstänktes för misshandel med 53 procent, från 102 till 156 flickor per år. Unga flickors behov av vård och åtgärder har dock åsidosatts under lång tid.

Vi vet att både barn som är omhändertagna enligt LVU och ungdomar som dömts till sluten ungdomsvård, ofta har en trasig uppväxt, är våldsamma eller redan har missbruksproblem. För flera av dessa barn väntar en framtid med en spiral av brott. Andra har redan slagit in på den kriminella vägen. Gemensamt är att de alla har ett omfattande behov av insatser och psykologhjälp. Det är oerhört viktigt att tiden under tvångsvården vid behandlingshemmen kan innebära början till en vändpunkt. Det finns dock brister i SiS verksamhet, bl. a. gällande vårdplaner, uppföljning och tillsyn över verksamheten vid behandlingshemmen (Riksdagens revisorer 2002/03:RR9). Förberedelserna inför frigivandet och eftervården måste också fungera bättre. Det är idag socialtjänsten som ansvarar för sådana åtgärder.

Folkpartiet menar att det finns betydande svagheter i dagens system, där kommunerna genom socialnämnd och socialtjänst ansvarar för insatserna när unga människor har begått brott. När det gäller bl. a. åtgärder i samband med att den unge ska slussas ut från sluten ungdomsvård och hjälpen efter institutionsvistelsen, är det tveksamt om socialtjänsten klarar av sitt uppdrag. En annan möjlighet är att låta SiS och institutionerna ansvara hela vägen för dem som dömts till sluten ungdomsvård. SiS kan ansvara för eftervården i samverkan med kriminalvårdens frivård.

Folkpartiet liberalerna vill att tvångsvården av unga förbättras:

- Varje barn måste garanteras en individuell behandlingsplan med uppföljning av vården. Innehållet under vårdtiden måste kvalitetssäkras. Ökade insatser för att kunna hjälpa de barn och ungdomar som har psykiatriska vårdbehov.
- Unga flickors vårdbehov har åsidosatts under lång tid. En snabb förstärkning av satsningarna på omhändertagna och dömda flickor krävs. Flickor har oftast en annan problembild än pojkar, exempelvis har flera varit i prostitution, har ätstörningar och i större del varit utsatta för sexuella övergrepp. Särskilda satsningar på deras behov behövs.
- Förberedelserna inför tiden efter tvångsvården måste förbättras. Socialtjänsten måste ta ett större ansvar för att unga som är omhändertagna enligt LVU får stöd och hjälp när de är på väg tillbaka till sin hemmiljö. För ungdomar som är dömda till sluten ungdomsvård, ska SiS ansvara hela vägen.
- SiS ska ansvara för eftervården av unga lagöverträdare i samverkan med kriminalvårdens frivård. Det kan gälla olika program eller kontroller av missbruk i samarbete med frivården, att SiS får ansvaret att finna familjehem samt för den fortsatta kontakten och hjälpen till hemmen och samverkan med öppenvården (barn- och ungdomspsykiatri).

- Uppföljning av den unge efter behandlingstiden ska alltid ske. För att följa upp om vården har bidragit till en positiv förändring för den unge, är det avgörande att uppföljning alltid sker. Detsamma gäller uppföljning och samlad kartläggning av återfall i brott.
- Tillsynen över behandlingsverksamheten måste utövas oftare och ansvaret för tillsynen ska inte ligga hos SiS själva. Tillsynen över behandlingsverksamheten vid SiS institutioner måste skärpas och ske betydligt oftare än idag. Tillsynen ska vara oberoende och resultaten ska alltid sammanställas.

Kommunerna måste ta ett större ansvar

Kostnaderna för tvångsvården av unga människor är omfattande. Ett vård dygn på SiS behandlingshem kostar runt 6 000 kronor – priset för att vårda en person ett år inom ungdomsvården är cirka två miljoner kronor. SiS verksamhet gällande slutna ungdomsvård betalas av staten. När det gäller omhändertagande enligt LVU är SiS verksamhet finansierad av statsanslag till 40 procent. Resten, 60 procent, finansieras av vårdavgifter som kommunerna betalar.

Vård enligt LVU kan ske på obestämd tid men ska omprövas av socialnämnden var sjätte månad. Den som dömts till slutna ungdomsvård kan också vid slutet av strafftiden vid behov få fortsatt tvångsvård, då i enlighet med LVU. Detta har dock bara skett i ett fåtal fall. Här finns en uppenbar risk att kommunens ekonomi och politiska prioriteringar innebär att unga människor inte får vård under den tid de skulle behöva.

SiS skriver i sin årsredovisning 2003: ”Den avgjort största enskilda faktorn i omvärlden som påverkar SiS är kommunernas ekonomiska förutsättningar. Dessa är i ett hårt trängt ekonomiskt läge.” Kommunerna har fått kritik för att de struntar i just vårdansvaret - något som på längre sikt kan bli mycket dyrt för både kommunen och staten om den unge fastnar i missbruk eller i brottslighet. Folkpartiet menar att samhället inte har råd - varken ekonomiskt eller mänskligt - att prioritera bort dessa barn och ungdomar.

Bekämpa brottsligheten i alkoholen- och narkotikans spår

Alkohol- och narkotikamissbruk är några av samhällets största problem. Missbruket bryter ner individer och krossar deras liv, det trasar sönder familj och vänner. Det är också en betydande orsak till brottslighet. I alkoholen och narkotikans spår begås våldsbrott, men också många s.k. vardagsbrott som stölder, bil- och bostadsinbrott samt rattfylleribrott. Efterfrågan på narkotika göder den grova brottsligheten som tjänar stora summor på att människor fastnar i missbruk. Alkohol- och narkotikamissbruket medför oerhörda kostnader, i form av mänskligt lidande för dem som drabbas och rent ekonomiskt för hela samhället.

För att kunna bekämpa missbruket och den brottslighet som följer, krävs en stark social- och kriminalpolitik samt en

bred välfärdspolitik. Det krävs också tre sammanhängande länkar i en kedja av uthålliga satsningar. Den första består av informationsverksamhet och kunskaper i förebyggande syfte. Den andra består av att ingripa tidigt mot både utbudet och efterfrågan av alkohol och narkotika. Det handlar om tunga insatser mot både den organiserade brottsligheten samt langningen på gator och restauranger m.fl. ställen. Men också om snabba åtgärder för de, främst ungdomar, som är på väg att inleda ett missbruk. Den tredje länken består av vård och behandling, till stor del för dem som har fastnat långt in i missbruket.

Folkpartiet är sedan länge djupt engagerade i kampen mot alkohol- och narkotikamissbruket, inte minst genom en aktiv socialpolitik. I det här programmet vill vi sätta fokus på den andra länken i den kedja av insatser som vi vill se mot missbruket: tunga insatser mot den organiserade brottsligheten och tidiga ingripanden mot främst de unga som finns på efterfråggandesidan.

Sambandet mellan brottslighet, alkohol och narkotika

En konkret och handlingskraftig politik mot alkohol- och drogmissbruk är mycket viktigt för att minska brottslighetens orsaker. I rapporten *Brottsligheten i Sverige* (BRÅ, september 2004), belyses kopplingen mellan våldsbrott och alkohol. Rapporten visar att alkoholkonsumtionen under de senaste tio åren har ökat med 30 procent i Sverige till 10,3 liter ren sprit per vuxen person och år. Samtidigt har antalet polisanmälda våldsbrott ökat med 20 procent under denna period. I rapporten dras slutsatsen att för varje liter den genomsnittliga alkoholkonsumtionen ökar, stiger våldsbrottsligheten med 7 procent.

Narkotikabrottsligheten är idag kärnan i många kriminella nätverk. Narkotikan genererar brottslighet i flera led: från storskalig smuggling och försäljning till missbrukare som begår brott i jakten på pengar till mer droger. I en undersökning från Polisförbundet (”Har Sverige fått egna Harlem?”, 2004), uppskattade närpoliserna i Sverige att 55 procent av den s.k. vardagsbrottsligheten med inbrott i bostäder och bilar samt personrån, begås av narkomaner. Bara i Västra Götaland beräknades kostnaderna för utredningar av vardagsbrott, begångna av 250 kriminella narkomaner, till 60 miljoner kronor (”Narkotikamissbrukares kriminalitet”, rapport av Peter Rönn, refererad i Polisförbundets undersökning).

Narkotikamissbruk hänger också samman med våldsbrottslighet. I en studie av forskare vid Karolinska institutets centrum för våldsprevention (BMJ 2004:328:1234-5), framkom att en tiondel av de anmälda våldsbrotten i Sverige 1988-2000 hade begåtts av kända, grava narkotikamissbrukare.

Utän rejäla satsningar mot alkohol- och narkotikamissbruket, står det klart att vi inte heller kan minska brottsligheten.

Ihålig svensk narkotikapolitik

På papperet har Sverige en bra narkotikapolitik. I internationella sammanhang stoltserar vi gärna med restriktiva lagar och långa handlingsplaner. Men när det gäller konkreta resultat visar det sig att politiken är ihålig.

Mellan åren 1994 och 2003 har antalet personer som lagförts för narkotikabruk mer än femdubblats. Antalet grova narkotikabrott ökade under samma period med 20 procent (BRÅ-rapport 2004:5, "Narkotikastatistik 2003"). 2003 anmäldes drygt 40 000 narkotikabrott, en ökning med 7 procent jämfört med året innan. Amfetamin och cannabis (hasch) är fortfarande de vanligaste drogerna, men missbruk av kokain och marijuana ökar bland ungdomar.

Missbrukaren själv, och hans eller hennes efterfråga på narkotika, är själva motorn i narkotikamarknaden. Den senaste uppskattningen (från 2002) över hur många personer i Sverige som är tunga narkotikamissbrukare, ligger på drygt 28 000 individer (Den nationella narkotikapolitiska samordnarens årsrapport 2004). 2003 uppgav 17 procent av unga i åldern 16-24 år att de hade använt narkotika någon gång. Det motsvarar cirka 160 000 personer. Det finns alltså tusentals människor i Sverige som efterfrågar narkotika och som dessutom kan få det allt billigare. Narkotikapriserna i konsumtionsledet har nämligen sjunkit kraftigt sedan slutet av 1980-talet. Utbudet av narkotika är idag större än någonsin och narkotikamissbruket ökar (CAN- Rapporter 80/2004 och 71/2003).

De beslag av narkotika som görs i Sverige beräknas utgöra endast 5-10 procent av den totala mängden som förs in i landet varje år ("Organiserad kriminalitet, grov narkotikabrottslighet", rapport från Mobilisering mot narkotika, 2004).

År 1978 fastslog Sveriges riksdag en restriktiv narkotikapolitisk linje genom beslutet av målet "ett samhälle fritt från allt missbruk av narkotika". 2005 är vi mycket långt ifrån att ens närma oss det målet. Det är hög tid att vända utvecklingen åt rätt håll i stället.

Samlad attack mot narkotikan

Det finns människor som tagit sig ur sitt missbruk och som talar om friheten från det slaveri som drogberoende innebär. Det finns andra som i sitt dagliga arbete har till uppgift att försöka förhindra att fler får sina liv förstörda av missbruket. Men deras jobb sker i motvind. Polisens samlade narkotikabekämpning i Sverige har idag endast begränsade effekter på missbrukets omfattning (BRÅ-rapport 2003:12 Polisens insatser mot narkotikan).

Folkpartiet vill stärka arbetet mot narkotikan. Då krävs det bl. a. att de brottsbekämpande myndigheterna jobbar tillsammans på ett målmedvetet och systematiskt sätt och får tillgång till rätt verktyg. En utveckling av det internationella samarbetet mot organiserad brottslighet måste ske. Det krävs att polisen samverkar med de sociala myndigheterna och med skolan. Det

krävs att kriminalvården blir en narkotikafri zon där tiden i anstalt utnyttjas till drogavvänjning.

Polisen och socialtjänsten ska kunna ingripa tidigt

Att kunna ingripa tidigt mot de personer som just har inlett ett missbruk har många viktiga effekter. En sedan länge etablerad narkoman är nämligen i många fall "straffimmun". Ett tidigt ingripande medför att missbrukaren inte hinner sprida sitt missbruk vidare genom att introducera andra till narkotikan (Skriften "Bemanna systemet", RNS 2001). Tidiga ingripanden får också vidare spridningseffekter, unga människor som vet att risken att åka fast är hög, är inte lika angelägna att prova narkotika.

Folkpartiet föreslår förbättrade möjligheter för polis och socialtjänst att ingripa tidigt:

- Inför lokala team i varje kommun där polis och socialtjänst arbetar tillsammans så att socialtjänsten kan ta över ett ärende direkt efter polisförhöret. Korta tiden mellan polisens ingripande och vårdinsatser. Polisen ska samverka med socialtjänsten och beroendevården för direkta vårdinsatser vid polisingripande.
- Samarbete mellan åklagare och socialtjänst - åtalsunderlåtelse ska förutsätta deltagande i vårdprogram. Vid enstaka, ringa narkotikabrott, ska unga kunna få åtalsunderlåtelse mot villkoret att de tar emot missbruksvård.
- Utvidga möjligheterna för polisen att få information från socialtjänsten om langning till ungdomar. En misstanke om överlåtelse av narkotika till den som inte fyllt 18 år, ska kunna lämnas till polis eller åklagare. Ändringar av vissa sekretessbestämmelser inom socialtjänsten är därför nödvändigt.
- Kartlägg, identifiera och gör fler riktade insatser i de miljöer där narkotika förekommer. Polisens arbete mot narkotika i s.k. "Ravekommissioner", "Krogkommissioner" och "Gatulångningsgrupper" måste säkerställas och vidareutvecklas.
- Polisen bör systematiskt använda sig av möjligheten att avkräva urinprov vid misstänkt narkotikabruk. Urinprov gör att man enkelt och säkert kan bevisa om brott har begåtts, att ta sådana prov bör prioriteras.
- Polisen ska kunna använda sig av kräkmedel i vissa fall vid skäligen misstanke om narkotikabrott som inte är ringa. Åtgärden ska få användas vid skäligen misstanke om försäljning av narkotika när någon har svält t. ex. en kapsel. Kräkmedel får endast användas efter beslut av åklagare och ska bara genomföras av läkare.
- Internethandeln med narkotika är ett allvarligt problem - polisen måste ha tillgång till modern teknik för att klara IT-brottsligheten. Brottsligheten via Internet är omfattande och polisen måste kunna öka sina insatser, både genom

tillgång till modern teknik och mer specialutbildad personal.

- Samtliga landets skolor ska ha en väl utvecklad alkohol- och narkotikapolicy. Policyn ska innehålla konkreta åtgärds- och uppföljningsprogram. Skolan ska ha upparbetade kanaler till polis- och socialtjänsten i kommunen.
- Skolornas policy mot alkohol- och narkotikamissbruk ska kunna innefatta drogtest. Föräldrarna till den som inte vill delta i sådana tester ska kontaktas.

Kriminalvården – en narkotikafri zon

En majoritet av de fängelsedömda, drygt 60 procent, är narkotikamissbrukare och alltför många fortsätter sitt missbruk inne på anstalterna. Omkring 20 procent av landets fångelser rapporterar att missbruk förekommer ”ofta eller så gott som dagligen.” Att anstalterna hålls fria från narkotika är dock en förutsättning för att kriminalvården ska kunna uppfylla målet med den egna verksamheten – att minska återfall i brott. Tiden i anstalt måste tas tillvara för behandling av missbruket och åtgärder som hjälper den intagne att kunna bryta med drogerna och sitt kriminella liv.

De senaste årens omfattande överbeläggning vid häkten och anstalter upp till 107 procent, har inneburit kraftigt minskade möjligheter för intagna att få behandling för sitt missbruk. Av de häktade som dömdes till fängelse 2003, ville 45 procent komma direkt till motivations- eller behandlingsavdelning. Men det behovet kunde inte tillgodoses, bl. a. eftersom platsituationen inom kriminalvården var akut överhettad (Kriminalvårdsstyrelsens redovisning av drogsituationen 2003). Situationen är ett hån, både mot missbrukarna själva som vill förändra sin situation och för alla de som arbetar mot narkotikan inom polis, socialtjänst, kriminalvården m.fl. Nu får det vara nog. Kriminalvården måste bli en narkotikafri zon.

Folkpartiet vill se konkreta åtgärder för en narkotikafri kriminalvård:

- Narkotikafria fångelser ska vara en reell och bestående målsättning inom hela kriminalvården. Kriminalvården ska ha ett väl definierat mål mot missbruk på anstalterna, en konkret åtgärdsplan med mätbara etappmål och en kontinuerlig resultatuppföljning. Operativa mål måste finnas.
- Fler behandlings- och motivationsplatser behövs på anstalterna. Kriminalvården måste utöka kapaciteten för behandling av missbrukare. En drogfri intagen ska inte tvingas vara på samma avdelning som narkotikamissbrukare.
- Inrätta fler narkotikateam vid häktena som direkt kan erbjuda bl. a. rådgivning och kortare påverkansprogram. I häktet tas ofta personer in som är akut drogpåverkade. Men de är inte dömda för brott och kan därför endast erbjudas att delta i program. Det är viktigt att flera direkta motivationsinsatser görs.

- Skärpt inpasseringskontroll i förebyggande syfte. Allmän inpasseringskontroll ska vara huvudregeln vid samtliga slutna anstalter och vid häktena. Tillståndsgivningen för inpasseringskontroll ska inte vara begränsat utan bestämmas tillsvidare med återkommande utvärderingar av säkerhetssituationen.
- Totalförbud mot mobiltelefoner inom fängelseområdena. Drygt 600 mobiltelefoner hittades på landets anstalter 2003. Detta är helt oacceptabelt. Intagna ska inte kunna förbereda insmuggling av narkotika eller andra förbjudna föremål till anstalterna, planera andra brott eller via telefon kunna hota brottsoffer och vittnen. Totalförbud mot mobiltelefoner ska gälla både intagna och anställda.
- Fler narkotikahundar som kan söka efter narkotika hos människor vid anstalterna. Narkotikahundar fyller en viktig funktion – även i avhållande syfte – i arbetet med att upptäcka narkotikan vid anstalterna. Satsningar på att få fler narkotikahundar behövs.
- En intagen som visat sig ha använt narkotika bör endast få träffa besökare med restriktioner t. ex. bakom glasruta. Många gånger har den intagne fått tillgång till narkotikan med hjälp av besökare. För att förhindra att detta fortsätter kan det i vissa fall vara bra att låta besöken ske bakom glasruta.
- Att vägra drogtesta sig ska ge samma disciplinpåföljd som ett positivt testresultat. Regelbundna urinprover för att kontrollera drogfrihet behövs i många fall. Att vägra ta sådana prover måste få tydliga och kännbara konsekvenser.
- Konstaterat, uppsåtligt bruk av narkotika på anstalt ska alltid polisanmälas. Att knarka inne på en anstalt måste medföra samma konsekvenser som att knarka ute i samhället. Anstalterna ska alltid polisanmäla narkotikabrott.

Angrip den organiserade brottsligheten

Den organiserade brottsligheten känner inga landgränser eller hänsyn till demokratiska rättssystem. EU:s polisbyrå Europol beräknade att det fanns minst 4 000 kända kriminella grupper med nästan 40 000 medlemmar inom EU år 2003. Brottsligheten blir allt mer flexibel och ”marknadsanpassad”. Kriminella väljer helt enkelt det brottsområde som för tillfället är mest lönsamt till lägsta möjliga risk (European Union Organised Crime Report 2003). Narkotikahandeln utgör en stor del av brottsligheten men också handel med vapen, människor, ekonomiska brott och penningtvätt.

I Sverige är narkotikabrottsligheten fortfarande ett centralt område för den organiserade kriminaliteten, men även ekonomisk brottslighet, cigarett- och alkoholsmuggling samt människohandel ökar (Rikskriminalpolisen, KUT-rapport 2002:12). Gängkriminalitet och kriminella MC-gäng växer sig allt starkare och finns nu representerade i princip över hela landet. Hot om våld mot poliser, andra representanter från de brottsbekämpande myndigheterna och vittnen i rättegångar har ökat. När den organiserade brottsligheten får ökat inflytande i

samhället, rubbas tilltron till rättsstaten och statens förmåga att upprätthålla lag och ordning. Det är en farlig väg att slå in på.

Den organiserade brottsligheten har slagit rot i Sverige. I framtiden kan vi förvänta oss en ökad organiserad kriminalitet och grov narkotikabrottslighet. Detta konstateras i rapporten "Organiserad kriminalitet, grov narkotikabrottslighet" (mobilisering mot narkotika). Samtidigt ligger vi idag långt efter i kampen mot denna typ av kriminalitet. Det behövs en mängd viktiga åtgärder, bl. a. gällande ledning, styrning och samordning inte minst från regeringshåll. Det handlar också om att vi måste kunna komma åt kriminella verksamheternas ekonomiska tillgångar och ha en väl fungerande underrättelseverksamhet. I EU:s utvärdering av informations- och underrättelseutbytet med- och inom Sverige, var man mycket kritisk till hur detta fungerade.

Folkpartiet ser mycket allvarligt på att den organiserade brottsligheten kan få näring och växa i Sverige. Hösten 2003 antog vi ett rättspolitiskt program där vi föreslår krafttag mot de allvarligaste formerna av organiserad kriminalitet. I programmet fastläs nödvändigheten av att de brottsbekämpande myndigheterna får tillgång till fler verktyg i sitt viktiga arbete. Det handlar om att polisen ska kunna infiltrera kriminella organisationer, få provocera fram bevis, använda sig av kameraövervakning och hemlig rumsavlyssning (s.k. buggning). Det handlar också om att rättsväsendet ska få använda kronvittnen, åtalsförhandling och straffflindring. Folkpartiet menar att de förslag som finns i denna riktning (SOU 2003:74 Ökad effektivitet och rättssäkerhet i brottsbekämpningen) ska införas. I rapporten "Organiserad kriminalitet, grov narkotikabrottslighet", bekräftas nödvändigheten av att vi också i Sverige får tillgång till sådana brottsbekämpande verktyg.

Folkpartiet vill gå till samlad attack mot narkotikan. Våra förslag på hur polis- och socialtjänst ska ingripa tidigt mot efterfrågan och för en narkotikafri kriminalvård, hänger samman med ett hårt angripande av den organiserade brottsligheten som står för utbudet av narkotikan. I Folkpartiets rättspolitiska program finns redan några av dessa tunga förslag. I detta program utvecklar vi våra krav.

Folkpartiet vill stärka de brottsbekämpande myndigheterna:

- Samordna den högsta styrningen av de brottsbekämpande myndigheterna. Regeringens mål i regleringsbrev till myndigheterna måste vara synkroniserade och tydliga.
- Justitiedepartementet ska ha ett tydligt huvudansvar för bekämpandet av narkotikan. Att bekämpa knark är i första hand en fråga om att upprätthålla förbudet, sekundärt är det en fråga om missbruksvård. Ansvar för narkotikafrågan ska därför inte ligga under socialdepartementet, utan justitiedepartementet bör ha det övergripande ansvaret.
- Inrätta ett nationellt underrättelsecenter. Samla och utveckla de berörda myndigheternas gemensamma underrättelsearbete på nationell nivå vid ett ställe. Korta informationsvägarna.

- Inrätta en nationell polisavdelning med bred kompetens för bekämpande av organiserad brottslighet. Avdelningen ska ha regionala enheter runt om i landet.
- Inför riktade arbetsinsatser genom särskilda "task force". Bedriv ett strukturerat och målmedvetet arbete under begränsade tidsperioder, på nationell nivå och i internationell samverkan, mot särskilda mål. Att följa och slå sönder en viss narkotikatransport är ett sådant mål.
- "Go for the money", inför utökade möjligheter till förverkande. Förverkande ska kunna användas gentemot dem som dömts för grova brott och inte kan påvisa någon förklaring till sina omfattande ekonomiska tillgångar.
- Polisen och tullen ska kunna registrera spaningsfordon på fiktiva ägare. Polisen och tullen måste få tillgång till effektivare brottsbekämpande verktyg, ett viktigt hjälpmedel är att kunna använda spaningsfordon som inte kan spåras direkt till polisen.
- Stärk tullkriminalens arbete med att kartlägga kriminella nätverk. Arbetet mot den organiserade brottsligheten ska förstärkas, bl. a. med fler anställda.
- Satsa på genomgripande utbildning för personal, inom alla beslutsnivåer, som arbetar mot narkotikabrottslighet. Idag saknas relevant utbildning gällande narkotikabrottslighet på många håll inom de brottsbekämpande myndigheterna.
- Inrätta ett vittnesstöds- och personskyddsprogram både på nationell och internationell nivå. Hoten mot vittnen, brottsoffer, andra utsatta personer och berörd personal ökar. Ett genomgripande, nationellt personskyddsprogram, som även omfattar ett internationellt samarbete, måste införas.
- Kraftigt utökade resurser till EU:s polisbyrå Europol. Fler analytiker och personer med specialistkompetens till de olika avdelningarna. Europol måste kunna skärpa kampen mot både organiserad brottslighet och terrorism.

Åtgärder mot brottslighet i alkoholens spår

En samlad bild av alkoholens skadeverkningar i Sverige 2004 visar att alkoholpolitiken har försvagats. Samhällskontrollen av alkoholhanteringen har blivit svårare. En mindre del av den sprit som konsumeras säljs på Systembolaget, den insmugglade spriten ökar och kriminella ligor tjänar grova pengar på illegal spritförsäljning. Brottsligheten som begås i krogmiljöer ökade 2004 och har ett starkt samband en hög alkoholkonsumtion. I stället för att följa WHO:s rekommendation att minska alkoholkonsumtionen med 25 procent, har konsumtionen i Sverige ökat med 30 procent under de senaste tio åren. Vi konsumerar nu 10,3 liter ren sprit per vuxen person och år. Den alkoholrelaterade dödligheten stiger, alkoholproblemen bland unga har mångdubblats och var sjätte barn riskerar att födas med alkoholskador från fosterstadiet. Utvecklingen är allvarlig och måste vändas.

Folkpartiets landsmöte 2003 slog fast att kampen mot alkoholmissbruk ska fortsättas med en restriktiv alkoholpolitik. 2004 genomfördes ett samråd om alkoholpolitiken inom Folkpartiet och ett omfattande alkoholpolitiskt program antogs sedan. I detta program, för ökad trygghet mot brott, fokuserar vi därför endast på förslag till åtgärder som vi menar att rättsväsendet behöver. Åtgärder för att öka tryggheten mot brottslighet i alkoholens spår.

Folkpartiet vill stärka polisen- och socialtjänstens åtgärder mot alkoholmissbruk:

- Konkreta åtgärdsplaner mot ungdomsfylleri i varje kommun. Mätbara mål ska sättas upp och utvärderas. Bred samverkan mellan skola, idrottsrörelsen, föräldraföreningar, socialtjänst, polis m.fl.
- Utvidga möjligheterna för polisen att få information från socialtjänsten om langning till ungdomar. En misstanke om langning till den som inte fyllt 18 år, ska kunna lämnas till polis eller åklagare. Ändringar av vissa sekretessbestämmelser inom socialtjänsten är därför nödvändigt.
- Strängare straff för langning och överlåtelse av alkohol till unga. Det är viktigt att – med hjälp av många olika åtgärder - förhindra att fler ungdomar får tillgång till alkohol. Ett intensifierat förebyggande arbete och informationskampanjer behövs men också allvarigare påföljder för den som langar och överlåter alkohol till unga.
- Kraftig ambitionshöjning för polisutredningar om langning till unga. De många fallen av alkoholförgiftning av personer under 20 år, har inte någon motsvarighet i domar mot personer för langning.
- Intensifierad jakt på illegal alkoholförsäljning genom satsningar på tull och polis. Det behövs fler tulltjänstemän om kan arbeta med brottsbekämpning. Fler poliser som arbetar operativt och inte bakom skrivbordet.
- Polisen ska kunna använda sig av bevisprovokation för att kunna komma åt bl. a. den organiserade spritsmugglingen och försäljningen av alkohol till barn och ungdomar. Polisens möjligheter att ingripa mot den organiserade spritsmugglingen måste stärkas.

Nyktra förslag mot rattfylleriet

Alkohol och bilkörning är en betydande orsak till att många liv släcks på våra vägar. Det är orsaken till att människor skadas svårt i trafiken och får sina liv förändrade på ett dramatiskt sätt. Rattfylleriet medför också ett oerhört lidande för anhöriga till dem som drabbas. De senaste åren har ca 1 000 personer skadas svårt varje år på grund av rattfylleriolyckor. Rattfylleriet skördar 150 människors liv per år.

Majoriteten av dem som åker fast för rattfylleri har alkoholproblem. Då är det allvarligt att den som begår ett rattfylleribrott ofta kommer undan både fängelse och vård. I

stället har de villkorliga domarna och samhällstjänst ökat. Böter är också vanligt. Maxstraffet för en rattfyllerist som orsakat någons död är sex års fängelse, något som aldrig hänt. Vi vill att straffen skärps, fängelse med obligatoriska behandlingsprogram ska vara det normala. Den som kör rattfull och orsakar någons död bör kunna dömas för dråp.

Polisen spelar en central i kampen mot rattfylleriet. Varje dag ger sig tusentals alkoholpåverkade människor ut på våra vägar och utsätter andra trafikanter för en enorm risk. Cirka 14 000 – 16 000 bilresor görs per dag med förare som är så alkoholpåverkade att de skulle dömas för rattfylleri om de upptäcktes. Det kan jämföras med att polisen årligen upptäcker ca 12 000 -13 000 rattfyllerister, alltså bara motsvarande en dags rattfylleri. Polisens måste kunna utöka sina trafikkontroller, ingen ska kunna känna sig säker när man kör rattfull. Fler än 50 människoliv skulle kunna räddas varje år om övervakningen var lika bra över hela landet (Folksams årliga sammanställning, augusti 2004, av polisens trafikövervakning).

För att snabbt hindra berusade förare redan vid gränserna, måste också tullen kunna göra nykterhetskontroller. Ett sätt att komma åt fulla förare som kör av färjor, är att sätta upp ”alkobommar” på färjeområdet som kopplas till alkomätare. Liket de bommar och biljettautomater som finns vid många parkeringshus, skulle föraren inte behöva lämna bilen för att göra provet. Om utandningsprovet är negativt öppnas bommen, annars går en signal till tulltjänstemän eller polisen.

Folkpartiets förslag till tuffare tag mot rattfylleriet:

- Upprensning av påföljderna för rattfylleribrott. Vid grova fall av rattfylleri eller vid upprepade rattfylleribrott ska i större utsträckning dömas till fängelse. Domstolarna bör oftare använda sig av hela straffskalan. Samhällstjänst bör undvikas.
- Obligatoriska behandlingsprogram för den som dömts för rattfylleri eller grovt rattfylleri. Dessa brott ska alltid leda till straff kombinerat med vårdåtgärder.
- Den som kör drog- eller rattfull och orsakar någons död bör kunna dömas för dråp. Påföljderna för ett sådant allvarligt brott bör skärpas, idag kan endast grovt rattfylleri och vållande till annans död komma ifråga.
- Höj straffet för olovlig körning. Många som begår brottet olovlig körning har också alkoholproblem. Straffet för olovlig körning bör höjas till ett år och därmed kunna vara häktningsgrundande.
- Inför förbud mot s. k. eftersupning. En rattfyllerist som orsakar en trafikolycka ska inte kunna skylla på att han eller hon har druckit alkoholen efter olyckan.
- Läkare ska anmäla diagnostiserat alkoholmissbruk oftare till länsstyrelsen. Idag anmäls bara en av 1 000 patienter, trots att läkarna har anmälningsskyldighet enligt körkortslagen.

- Tullen ska kunna utföra nykterhetskontroller i samband med tullkontroller. Tulltjänstemän, som vid tullkontroll påträffar en förare som är misstänkt berusad, ska i stort sett ha samma befogenheter som polisen. Fulla förare måste stoppas direkt vid gränsen, innan de ger sig ut på våra vägar.
- Inför ”alkobommar” kopplade till alkoholmätare vid färjeområden. Vid färjeområdets utfarer skulle en bom kunna sättas upp som kopplas till alkoholmätare. För att kunna lämna området om bommen är nerfälld måste föraren göra ett utandningsprov.
- Alkolås i linjetrafiken, yrkessjötrafiken, flyget, bussar, skolskjutsar m.fl. fordon. Alkolås ska införas i snabbare takt och kommunerna bör visa vägen vid upphandling av nya fordon.
- Utöka verksamheten med villkorligt återkallade körkort. Även den som inte har begått rattfylleribrott, men som fått sitt körkort återkallat p.g.a. alkoholberoende eller opålitlighet i nykterhetshänseende, ska kunna ingå.
- Ökade insatser från polisen. Det behövs fler trafikpoliser så att nykterhetskontrollerna ökar. Fler än 50 människoliv skulle kunna räddas om varje år om trafikövervakningen var lika bra över hela landet.
- Skärpta krav på alkohol- och drogpolicy samt handlingsplaner hos kommuner, taxibolag, åkerier m.fl. Inom alla branscher med yrkeschaufförer och inom alla kommuners berörda verksamheter måste arbetet mot rattfylleri skärpas.

Ökad trygghet mot brott - en synlig poliskår

Polisen har medborgarnas uppdrag att främst förebygga brott samt övervaka den allmänna ordningen och säkerheten. Polisen ska också utreda brott. Polisens verksamhet bygger på medborgarnas förtroende och samarbete, genom enskilda individer och i företag, myndigheter, organisationer m.fl. Detta bygger i sin tur på att medborgarna känner att de får hjälp, stöd och skydd från polisen. I ett samhälle där människor inte längre tror på rättsstatens förmåga att upprätthålla lag och ordning, ökar risken för korruption, kriminalitet och att medborgarna tar lagen i egna händer.

De senaste åren har undersökningar visat att svenskarnas förtroende för polisen är lågt, till och med i bottenivån (Svenskt kvalitetsindex årliga undersökningar). Värst är det gällande polisens förmåga att klara upp s.k. vardagsbrottslighet som t. ex. bostadsinbrott. Enligt Statistiska centralbyråns analys tycker många av de som utsatts för brott att det inte är någon idé att kontakta polisen (”Offer för våld och egendomsbrott 1978-2002” SCB). Medborgarnas låga förtroende för att faktiskt få hjälp av polisen om man utsätts för brott, återspeglar de senaste tio årens försvagning av polisen.

Besparingskniven har gått hårt fram och skivat bort ett flertal polisstationer runt om i landet. Sedan 1994 har minst 106 polisstationer i landet lagts ner. Sedan sex år tillbaka har en miljon utredningstimmar försvunnit. Till följd av bristande förmåga att leda verksamheten, har den återväxt i poliskåren som behövs förhindrats. Den socialdemokratiska regeringens ekonomiska styrning av polisen befinner sig på en oacceptabel nivå där polisens möjlighet att långsiktigt planera sin verksamhet har satts ur spel. Trots de många engagerade och duktiga poliserna runt om i landet har polisen alltså tappat i kraft.

År 2003 anmäldes 1 255 371 brott. Av samtliga brott kunde endast 15 procent bindas till en gärningsman och alltså klaras upp. Av cykelstölderna klarades 1 procent upp, av inbrottsstölder i bostad var det 5 procent och av våldtäkterna var det 12 procent. Bakom dessa anonyma siffror finns enskilda människor som utsatts för brott. Människor som i många fall har drabbats av otrygghet, trauman, fysiska och/eller psykiska skador och andra rättsförluster. Den viktiga upprättelse som det innebär för brottsoffret att brottet utreds och gärningsmannen åtals, blir sällan verklighet. Tryggheten mot brott minskar i samhället.

Landets ledning ska ta ansvar

I en stark rättsstat tar landets ledning sitt fulla ansvar i det samhällskontrakt där vi medborgare har överlåtit rättsskipningen till staten. Medborgarna ska så långt det är möjligt garanteras rättstrygghet - en fysisk och ekonomisk frihet från kriminalitet. I dagens Sverige har staten i många fall svikit sina åtaganden. Socialdemokratiska regeringar har inte klarat av att hålla sin del av samhällskontraktet. En följd av detta är bl. a. den gradvis ökande privatiseringen av rättsväsendet där vaktbolag och enskilda medborgare tar över vissa av polisens uppgifter. En undersökning visar att ”8 av 10 ordningsvakter känner sig ibland tvungna att arbeta med uppgifter som faller inom ramen för polisens ansvarsområde” och att var tredje polis i glesbygd tvingas lämna larm utan åtgärd p.g.a. personalbrist (Polisförbundet, juni 2004). Möjligheterna att få hjälp av polisen kan alltså bero på var i landet man bor. Denna oacceptabla utveckling framkom redan 2001 då det visade sig att det i vissa glesbygdslän fanns mindre än en närpolis per 1 000 invånare. Men människors trygghet mot brott ska inte bero på var i landet man bor.

Det är dags att göra den svenska poliskåren synlig på gator och torg igen. Polisen ska kunna leva upp till sitt uppdrag att övervaka ordning, säkerhet och utreda brott. I det här programmet om ökad trygghet mot brott, har vi redan visat en mängd förslag på åtgärder för att stärka polisens arbete mot ungdomsbrottslighet samt alkohol- och narkotikamissbruket. Våra förslag gäller både polisens organisation, arbetssätt och verktyg gentemot brottsligheten. Men polisen måste också ha förutsättningarna att kunna använda sig av dessa förslag. Folkpartiet vill stärka poliskåren så att polisen kan klara av att öka medborgarnas trygghet mot brott.

Nystart för polisen - bättre ledarskap och mer utbildning

Bristen på en sammanhållen politisk ledning av de brottsbekämpande myndigheterna i allmänhet, men kanske polisen i synnerhet, är den största bristen i arbetet för ett tryggare Sverige. Det behövs visserligen en ekonomisk injektion för att täppa igen de många hålen i rättsväsendets och polisens budget. Men det krävs långt mer än så för att få ordning på brottsbekämpningen i landet. Det behövs ett väl genomtänkt och strukturerat arbete, annars riskerar nya pengar och fler poliser bara innebära en tom åtgärd på papperet, utan någon större ökning av tryggheten mot brott.

Den svenska polisen lider av strukturella problem. Polisen skriver av 75 procent av alla brottsanmälningar (Riksdagens revisorers rapport 2002/03:19), merparten av anmälningarna skrevs av direkt utan att någon förundersökning inletts. Vetskapen om att polisen har organisatoriska problem är inte ny. I betänkandet från Göteborgskommittén (SOU 2002:122), riktades hård kritik för bristande samordning och ledning av polisen. Det bekräftades 2004 i rapporten "Organiserad kriminalitet, grov narkotikabrottslighet". Rapporten pekar på både avsaknaden av en sammanhållen strategi för polisen och ett övergripande samordningsansvar för polisens och tullens arbete mot narkotikabrottsligheten.

Ledarskapet av polisen måste ges ett ökat fokus på alla nivåer. Regeringen har det högsta ansvaret följt av Rikspolisstyrelsen och där måste också ansvaret för poliskårens brister och framtida utveckling läggas. Folkpartiet vill arbeta för polisens framtid i en effektiv, trygg och rättssäker poliskår.

Folkpartiet vill att polisen får en nystart:

- Regeringen ska ta fram en sammanhållen strategi för polisen och den framtida utvecklingen av poliskåren. Såväl effektiviteten som den demokratiska insynen ska balanseras och förankras bättre.
- Budgethålen måste täppas till. Sluta med den strukturella underfinansieringen av polisen. Fler nya poliser gör ingen nytta om polismyndigheterna inte har råd att anställa dem.
- En central samordning av polisen och alla de brottsbekämpande myndigheternas operativa arbete behövs. Bristen på en sammanhållen politisk ledning av de brottsbekämpande myndigheterna är den största bristen i arbetet för ett tryggare Sverige. Det behövs ett väl genomtänkt, strukturerat och samordnat arbete – landets ledning ska ta sitt fulla ansvar för en stärkt kamp mot brottsligheten.
- Utbildning och fortbildning i ledarskap inom alla nivåer. Den svenska polisen lider av strukturella problem med bristande samordning och ledning av verksamheten. Ledarskapet inom polisen måste ges ett ökat fokus på alla nivåer

- Central återkommande vidareutbildning av samtliga poliser. Polisen har inte haft någon sådan sedan 1986. Mycket har förändrats i omvärlden sedan dess. Kompetensutveckling är nödvändigt.
- Fler specialister som ska utreda särskilda typer av brott. Särskilda utbildnings- och vidareutbildningsinsatser till specialisering.
- Polisens arbete måste renodlas. De färdiga förslag som redan finns om att polisen t.ex. ska slippa passhantering och genomföra färre transporter av personer åt andra myndigheter, måste bli verklighet.
- Ta vara på de poliser som är sjukskrivna genom att satsa på särskild utbildning. Många sjukskrivna poliser kan inte komma tillbaka till sina gamla arbetsuppgifter. Genom en anpassad vidareutbildning skulle flera av dem kunna bli ett tillskott för annat arbete inom polisen.
- Värna en lokalt förankrad polis nära medborgarna. Dagens utveckling "från närpolis till fjärrpolis" måste stoppas.
- En fjärde polishögskola behövs. För att kunna få fler poliser behöver vi ytterligare en polishögskola.
- Regeringen ska redovisa kriterierna för utnämmandet av de högsta polischeferna. Insynen i tillsättningsärenden ska stärkas. Dessutom ska regionala polisstyrelser garanteras inflytande över tillsättandet av regionala och lokala polischefer.

Säkerhet och trygghet - i hela landet

Hela Sverige ska vara ett levande land, människors möjligheter att bo och arbeta ska inte begränsas av att polisen inte kan garantera hjälp och snabba insatser på vissa ställen. Folkpartiet menar att det behövs fler poliser över hela landet men också att polisen måste använda sig av ny teknik och flexibla lösningar för att möta de krav på säkerhet som medborgarna rimligen kan ställa.

Modernt kommunikationssystem över hela Sverige

Polisen, Kustbevakningen, Tullverket, kommunala räddningstjänster, ambulanssjukvården och Försvarsmakten behöver ett modernt radiokommunikationssystem. Efter flera års utredande är det senaste budet att ett nytt gemensamt radiokommunikationssystem för skydd och säkerhet ("RAKEL") blir klart först 2009. Men det kan dröja längre än så.

Det nuvarande förslaget medför en risk för bristande kommunikationsförmåga inte minst i glesbygden. I orter med mindre än 2 500 invånare kommer man inte att kunna kommunicera direkt från polis till polis. I tätorterna visade det sig inte minst under Göteborgskravallerna att bristerna i radiokommunikationen var katastrofala, poliserna fick kommunicera med hjälp av sina vanliga mobiltelefoner. Idag finns närmare 200 olika system som är mer eller mindre lätta

att avlyssna. I praktiken innebär det att när polisen talar så lyssnar alla, inte minst kriminella. Ambulanstransporterna kan idag inte tala över radion för att lämna patientuppgifter till sjukhusen. Det är för lätt att avlyssna och därmed riskerar man att röja sekretessbelagd information om enskilda individer. Problemet med bristande säkerhet kring blåljusmyndigheternas radiokommunikation måste lösas med ett nytt, digitalt och krypterat radiokommunikationssystem. Folkpartiet vill att ett sådant system snarast byggs upp.

- Blåljusmyndigheterna ska ha tillgång till ett modernt radiokommunikationssystem över hela landet. Hela Sverige ska vara ett levande land, människors möjligheter att bo och arbeta ska inte begränsas av att polisen m.fl. myndigheter inte kan garantera hjälp och snabba insatser på vissa ställen. Polisen, Kustbevakningen, Tullverket, kommunala räddningstjänster, ambulansvården och Försvarsmakten behöver ett modernt och säkert radiokommunikationssystem.

Flexibel stationering

För att minska polisens utryckningstid och öka effektiviteten också i glesbygden, behöver polisen få möjlighet till en mer flexibel stationering. Det ska finnas möjlighet att ta med sig polisbilen och delar av utrustningen hem, vilket skulle innebära att fler poliser kan vara tillgängliga för snabbare utryckning vid jourtjänstgöring. Mobila polisenheter skulle också bidra till ökad tillgänglighet. Folkpartiet motsätter sig den omfattande nedläggningen av polisstationer runt om i landet men vi tror att arbetet på vissa håll skulle kunna bli effektivare med "ett rullande polisteam" i stället.

- Låt polisen arbeta mer med flexibel stationering och inför mobila polisteam. Det behövs fler poliser i hela landet men polisen måste också kunna använda sig av modern teknik och flexiblare lösningar. För att minska utryckningstiden och öka effektiviteten också i glesbygden, behöver polisen få möjlighet att arbeta i mobila polisenheter.

Modern teknik mot mängdbrottslighet

För att höja kvaliteten på brottsutredningar och klara upp fler brott, behöver polisens brottsutredning förbättras. Polisen och de brottsbekämpande myndigheterna måste här kunna ta hjälp av modern kriminalteknik som DNA-analyser. De begränsningar i användandet av DNA-tekniken i brottsbekämpande syfte som dagens lagstiftning innebär, hindrar inte sällan ett effektivt brottsutredningsarbete. Framförallt gör begränsningarna att DNA-tekniken inte kan utnyttjas fullt ut mot den s.k. vardagsbrottsligheten. Stöld, lägenhets- och villainbrott, bilinbrott och skadegörelse klaras sällan upp och bidrar därmed till ett otryggare samhälle samt kan vara början till allvarlig brottslighet och längre brottskarriärer – inte minst för unga lagöverträdare.

Vi menar att det är otillfredsställande att dagens regler i praktiken innebär att brottslingar, som fällts med hjälp av DNA-teknik, kan ha begått ett flertal andra brott utan att det sedan går att bevisa med hjälp av DNA-registren. Så fort ett brott – som inte har mer än två års fängelse i straffskalan – har klarats upp med hjälp

av DNA-prov måste nämligen allt material kasseras. Vid t. ex. brotten sexuellt tvång, sexuellt utnyttjande, barnpornografibrott, sexuellt ofredande (av barn), överträdelse av besöksförbud, stöld och skadegörelse kan polisen inte jämföra DNA-analyser med upplysningar i DNA-personregistret. Därför måste reglerna om registrering i DNA-personregister ändras. Det skulle medföra att utredningarna snabbare kan avgränsas och avslutas, vilket innebär ökad effektivitet samt sparar resurser för både polis och åklagare. Det ökar också rättssäkerheten om den som är oskyldigt misstänkt för ett brott kan frias snabbare med hjälp av DNA-tekniken.

- Ändra reglerna för registrering i DNA-personregister. Alla brott som kan leda till fängelse ska kunna utredas med hjälp av DNA-teknik och registrering i DNA-personregister. Alla brott som kan leda till fängelse ska kunna utredas med hjälp av DNA-teknik och registrering i DNA-personregister. Detta skulle innebära att kvaliteten på brottsutredningarna höjs och fler brott klaras upp. Det ökar också rättssäkerheten om den som är oskyldigt misstänkt för ett brott kan frias snabbare med hjälp av DNA-tekniken.

Reservationer

Camilla Dahlin-Andersson är tveksam till att ställa sig bakom förslaget att sänka straffmyndighetsåldern till 14 år.

Folkpartiet Liberalerna

Box 6508 - 113 83 Stockholm
08-410 242 00 - 08-509 116 60
www.folkpartiet.se - info@folkpartiet.se